

מראה מקומות סעיפים י' – י"א

ה' נשים ששונאות זא"ז - עי' יבמות דף קיז. בגמרא שם מיירי לגבי נשים שנאמנות להעיד על בעלה שמת חוץ מנשים אלו ששונאות אותה ויעידו שקר כדי לקלקלה על בעלה, ובגמרא שם נזכר הטעם על שאר הנשים מלבד ב' יבמות, ברש"י כתב, דטעם השנאה בב' יבמות משום יראה שמא תהא צרתה.

ב' יבמות אחיות לענין יחוד - הרמב"ם (גירושין פ"ז ה"ג) כתב, יבמה אפילו אחותה אינה נאמנת, והמגיד משנה כתב, שלרש"י שאסור בב' יבמות כיון שיראה שתהיה צרתה, ולפי זה בב' אחיות שלא יהיו צרות תהיה נאמנת, אולם יש לומר דלא פלוג חכמים בזה והמל"מ כתב, דהמ"מ כתב כן לדעת רש"י, אבל לדעת הרמב"ם שנאת היבמות היא שנאה טבעית.

ב' יבמות בזמן הזה לענין יחוד - יש לדון בזמן הזה דאינן נוהגים ליבם האם יהיה היתר להתייחד עם ב' יבמות, ולכאורה תליא ברש"י והרמב"ם וכדנתבאר לעיל לגבי ב' יבמות אחיות, עי' שו"ת שבט הלוי חלק ה סימן רד ב'.

איש גדול עם תינוקות בת ג' שנים ויום אחד - קטנה מג' אסורה ביחוד, ואע"ג דקטנה פחותה מבת ט' שנים אינה מוסרת עצמה לביאה ואינה מתפתית כתב הב"ח (ס"י) דחיישינן לאונס, ובחלקת מחוקק (ט"ו) כתב דכשמתייחד עם הקטנה לבדה אסור אף משום פיתוי, בחזו"א אהע"ז (סימן ל"ה סק"ג) פירש דמה שכתב החלקת מחוקק דחיישינן לאונס ולפיתוי הך אונס ר"ל פיתוי קטנה דפיתוי קטנה אונס הוא אבל לאונס גמור לא מצאנו שחששו בייחוד

מאימתי קטנה יודעת טעם ביאה - נחלקו האחרונים מהו זמן זה של יודעת טעם ביאה, הנתיבות לשבת (סי' כב סק"ז) נקט שמגיל שלוש שנים ויום אחד נחשבת כיודעת טעם ביאה משום שמזמן זה היא ראויה לביאה, ובשו"ת פורת יוסף הובאה תשובת מהר"ש הכהן בנדון זה שתמה על האחרונים המקשרים בין הגיל בו הקטנה ראויה לביאה לבין הגיל בו היא נחשבת לשומרת.

מאימתי קטנה מוסרת עצמה לביאה - הב"ח כתב שמגיל תשע ויום היא מוסרת עצמה לביאה, ולכן אינה יכולה להיות שומרת, גם החכמת אדם (סימן קט"ו סעיף ט) לענין קטנה השומרת על כלה שפירסה נידה, העצי ארזים (ס"ק ט"ו) תמה מנין לקח הב"ח שיעור זה לא ידעתי אנה מצא כן דשיעור דט' שנים ויום אחד לא נאמר אלא בתינוק שביאתו ביאה אך לא כתב שם הגדרה אחרת, והעזר מקודש (כ"ב אות ג). כתב שנחשבת קטנה עד גיל שתים עשרה.

מאימתי קטן יודע טעם ביאה ומוסר עצמו לביאה - בנתיבות לשבת (ס"ק ז', והמקנה דף פב. ד"ה בגמ') כ' ונראה דה"ה אם יש עמה תינוק זכר שהוא מבן ט' ולמעלה שזהו השיעור שידע טעם ביאה אין בו איסור יחוד דהתינוק הוי שמירה, ובסדרי טהרה (י"ד סי' קצב ס"ק יג) הקשה שהרי מסתבר שקטן בן תשע שנים כבר נחשב כמי שמוסר עצמו לביאה שהרי אסור להתייחד עמו ולכך כתב שנראה שבקטן כבר מגיל שבע או שמונה הוא יודע טעם ביאה.

אשה הנוסעת עם קטנה ועגלון בדרך - דעת הג' מהרש"ל על הטור לאסור שמא תלך עמו למקום צנוע ותזנה וכן הביא דבריו בב"ח (ס"ק ז') ובקו"א (ס"ק ד') בחלקת מחוקק (ס"ק יד') ובב"ש (ס"ק ט"ו), אכן בדרישה (ס"ק י"ב) האריך ליישב מנהג הנשים לצאת לדרך עם עגלון גוי בשומר קטן או קטנה עמהם ועיקר הטעם דסמכינן על סברת רבינו ירוחם דהיכא דאין הולכים עמה לשומרה לא חוששין שישארו עמה ביחוד דכשיצטרך אחד מהן לצאת אין השני נשאר עמה אלא אמרי' שילך עם חבירו וה"נ נאמר שאם תצטרך הקטנה לנקביה תלך האשה עם הקטנה ולא תישאר לבד ביחוד, גם הט"ז (ס"ק ט') חלק על המהרש"ל משום דלא מצינו בתלמוד חשש חדש שתלך עמו למקום אחר צנוע.

תלמוד בבלי מסכת קידושין דף פא עמוד ב

רועה והצממות צדקה אחד: שתי יבמות. נשי שני אחין ששונאות זו את זו כשתי נרות שדולגות שמוא חפול ליצוס לפני בעלה ומעשה לה נרה (י) אשה וצרתה ואשה וחמותה וצת חמותה וצת בעלה כולן שונאות זו את זו וטעמא מפרש ציננות צפרק האשה שהלכה (דף קיז): שיוודעת טעם ביאה. כלומר מה היא ציאה שתדע לספר דברים¹ צשוק: ואינה מוסרת עצמה לביאה. מתוך קוטנה עדיין לא לצעה יצר הילכך אין כאן משום דעת קלה של תהא נוחה להפחות: תינוקת בת תשע שנים ויום אחד. והציאה שערות² דכי איכא שדים נכונ וסערך למת הוא למגרו זה וסצר לה כמאן דלמר (בבא דף מו.) צת תשע שנים ויום אחד שהציאה שערות סימן הן מלאך ואילך אצל קודם לכן שומא ומיוק בן י"ג שנה ויום אחד קרי ליה הגדיל ולא י"שן עם אמו עוד בקיבוץ צשק: זה וזה.

עמו על דבר זה וזהו שכתבנו. מותרים אדם עם אמו ועם בתו כי אמרה קמיה רב אסי מתייחד אדם עם אחותו ודר עם אמו ועם בתו כי אמרה קמיה דשמואל אמר אסור להתייחד עם כל עריות שבתורה ואפילו עם בהמה תנן מתייחד אדם עם אמו ועם בתו וישן עמהם בקירוב בשר ותזובתא³ דשמואל אמר לך שמואל וליטעמך הא דתניא אחותו וחמותו ושאר כל עריות שבתורה אין מתייחד עמהם אלא בעדים בעדים אין שלא בעדים לא אלא תנאי היא דתניא אמר רבי מאיר הזהירו בי מפני בתי אמר רבי טרפון הזהירו בי מפני כלתי ליגלג עליו אותו תלמיד אמר רבי אבהו משום רבי חנינא בן גמליאל לא היו ימים מועטים עד שנכשל אותו תלמיד בחמותו אפילו עם בהמה אביי מכלליה⁴ מכלה דברא רב שישת מועבר ליה מצרא⁵ רב חנן מנהרדעא איקלע לרב כהנא לפום נהרא חזייה דיתוב וקא גרם וקיימא בהמה קמיה אמר ליה לא סבר לה מר אפילו עם בהמה אמר ליה⁶ לאו אדעתאי אמר רבא⁷ מתייחד אדם עם שתי יבמות ועם שתי צרות עם אשה וחמותה (ב) (א) עם אשה ובת בעלה עם אשה ותינוקת שיוודעת טעם ביאה ואין מוסרת עצמה לביאה: הגדילו זה ישן בכסותו וכו': וכמה אמר רב אדא בר רב עזא אמר רב אסי⁸ תינוקת (ג) בת תשע שנים ויום אחד תינוק בן שתיים עשרה שנה ויום אחד איכא דאמרי תינוקת בת שתיים עשרה שנה ויום אחד תינוק בן שלש עשרה ויום אחד⁹ וזה וזה כדי שיהיו¹⁰ שדים נכונ ושערך צמח אמר רפרם בר פפא א"ר חסדא לא שנו אלא שאינה בושא לעמוד לפניו ערום¹¹ אבל בושא לעמוד לפניו ערום אסור מאי טעמא יצר אלבשה רב אחא בר אבא¹² איקלע לבי רב חסדא חתניה שקליה לבת ברתיה אותבוה בכנפיה אמר ליה לא סבר לה

הועתק על ידי אוצר החכמה

תלמוד בבלי מסכת יבמות דף קיז עמוד א

משתיא תיקו: מתני' 'הכל נאמנין להעידה חוץ מחמותה ובת חמותה וצרתה ויבמתה ובת בעלה' מה בין גט למיתה

רש"י מסכת יבמות דף קיז עמוד א

ויבמתה - אשת יבמה וטעמא דכולהו מפני ששונאות אותה ומתכוונות לקלקלה חמותה שונאתה שזומרת כלבה זו תאכל כל יגיעי ועמלי וכן צת חמותה זומרת זו תירש כל עמל אבי ואמי ואני אדחה ויבמתה יראה שמוא סופה להיות צרתה וצת בעלה זו צאה במקום אמי אוכלת כל עמלה.

בית הבחירה (מאירי) מסכת יבמות דף קיז עמוד א

ויבמתה ר"ל אשת אחי בעלה שבזמן שאין לה בנים יראה שמוא ימות בעלה ותעשה צרתה על ידי יבום וגדולי המחברים כתבו ביבמתה בהלכות גיטין אפילו היתה אחותה כגון שהיו שתי אחיות נשואות לשני אחים ובזו מיהא אין מקום לטעם שהזכרנו שהרי היא ערוה אלא שמכל מקום יבמתה סתם אמרו ואפילו אחות בכלל ואף על פי שאין בה טעם זה מכל מקום לא פלוג רבנן או שמוא טעם השנאה מפני שכל אחת מגלה ליבמה סתרי אשתו כדי להוכיחה

¹ הכל נאמנין להעידה - להעיד עבור אשה על מות בעלה, אפילו אשה (אחרת) או עבד או שפחה או עד מפי עד, חוץ מחמש נשים שאינן נאמנות על כך, משום שחוקתן ששונאות את האשה, ולכן הן חשודות לשקר ולומר שבעלה מת כדי לקלקלה. ואלו הן: חמותה (אם בעלה), ובת חמותה (אחות בעלה) וצרתה (אשתו השניה של בעלה), ויבמתה (אשת ה"בם" של האשה, כלומר, אשת אחי בעלה), ובת בעלה (מאשה אחרת)

רמב"ם הלכות גירושין פרק ז הלכה ב

נשים שחזקתן שהן שונאות זו את זו אינן נאמנות להביא גט בארץ ישראל זו לזו שמא מזוייף הוא ותתכוין לקלקל אותה כדי שתנשא ותאסר על בעלה.

הלכה ג - ואלו הן הנשים שחזקתן שונאות זו את זו, חמותה, ובת חמותה, וצרתה אפילו היתה הצרה נשואה לאחר, ויבמתה **אפילו היתה אחותה**, ובת בעלה, אבל שאר כל הנשים כשרות.

מגיד משנה הלכות גירושין פרק ז הלכה ב

ומ"ש יבמתה אפילו היתה אחותה מבואר בירושלמי שם ביבמות יבמתה אפילו אחותה עד כאן. אבל רש"י ז"ל פ"י יבמתה יריאה שמא סופה להיות צרתה. ויש לומר לדבריו שאע"פ שהטעם כן הוא **לא פלוג** רבנן בין יבמה ליבמה ומתבאר מן הגמרא והירושלמי שם שה"ה שאין הכלה נאמנת לחמותה לא אשת האב לבת הבעל:

משנה למלך הלכות גירושין פרק יב

אך ראיתי לרבינו ז"ל לעיל בפ"ז מהלכות אלו שכתב ויבמתה אפי' היתה אחותה. וכתב שם ה"ה וז"ל שהוא מבואר בירושלמי אבל רש"י ז"ל פירש ויבמתה שמא סופה להיות צרתה, וי"ל לדבריו שאע"פ שהטעם כן הוא לא פלוג רבנן בין יבמה ליבמה .

והנה מדבריו נראה דלא הוצרך לטעם זה דלא פלוג רבנן **אלא לרש"י** דפירש דהטעם דאינה מעידה הוא משום דיראה דשמא סופה להיות צרתה אך לרבינו אין צורך לזה אלא הדברים כפשטן דטעמא דאינה מעידה הוא משום דחכמים אמדו דעתן של נשים **דסתם יבמות שונאות זו לזו** ואף דליכא חששא שיהיו צרות. ומה שהוצרכו לומר אפילו היתה אחותה היא גופא אתו לאשמועין דלא תימא טעמא דיבמתה הוא כרש"י משום דיראה שמא סופה להיות צרתה ולפי זה אם היתה אחותה מעידה דהא ליתא אלא אפי' אם היתה אחותה אינה מעידה משום דטעמא דיבמתה אינה מעידה משום דכך היא אומדנת חכמים דכל יבמות שונאות זו את זו.

מראות הצובאות אבן העזר סימן יז ס"ק יח

ודע שדעת הה"מ לפרש בירושלמי ולשון הרמב"ם פ"ז מה"ג ד"ג, ביבמתה שהיא אחותה דאינה מעידה, דאינו משום לא פלוג, אלא משום דס"ל להירושלמי דשנאת היבמות זו לזו היא שנאה טבעית, ולא משום שסופה להיות צרתה, אלא שעמדו חכמים על דעתן של נשים אלו, ששונאות זו את זו בעצם ע"ש.

שו"ת שבט הלוי חלק ה סימן רד

ב. וכשהב' יבמות הן אחיות, או שיש להם בנים, שנופל הטעם פסול עדות משום חשש איבה שמא תפול ליבום ויהי' צרות זל"ז, ראיתי באוצה"פ מברית אברהם סי' נ"ג להחמיר וכן בזמה"ז שאין מיבמין א"כ לא שייך שנאה ובאמת הענין תלוי בחקירת המל"מ אי כה"ג פסולים לעדות עגונא דהשנאה מכ"מ או לא, ומ"מ סתימת השו"ע ושתיקת הרמ"א מורה דמכ"מ אין איסור יחוד גם בזה"ז גם כשיש להם בנים וכה ראיתי בס' הנ"ל שם תשובת חמדת שלמה סי' יוד.

שלמה

אבן העזר סימן י

חמדת

כג) וראייה ברורה נראה לפי ענ"ד דלא הוי משום לא פלוג

מדאמר רבא ס"פ עשרה יוחסין (קידושין פא:)

מתיחד אדם עם שתי נרות ועם שתי יבמות ואשה וצת בעלה

ואשה וחמותה, וכיון דסתם יבמות הוי אפילו יש להן בנים או

אחותה שהיא יצמחה א"כ בשלמא הכא אמרינן לחומר לא

פלוג אצל לענין יחוד קשה היאך קאמר רבא סתם עם שתי

יבמות הא היכא דיש להן או שהיא פטורה מיצום מצד אחר

אין מקום לשנאתם, ואדרבא שם היה [ראוי] לאסור לייחד

משום לא פלוג אפילו היכא דאיכא חשש יצום, אלא ודאי מוכח

דרבא ס"ל דהוי שנאה עצמיית, ולפ"ז אין מקום למיצעי'

סעיף י יד מותר להתייחד עם שתי יבמות. נ"ל דזהו
 בזמן הש"ס דרגילין צידוס - אבל לפי מה
 דקיי"ל דמזנות חלילה קודמת ונוהגין שלא ליבם רק
 לחלוץ אסור להתייחד עם שתי יבמות דכל הטעם
 דמותרים משום דשונאת זא"ז
 דאולי ימות אחד מן האחים
 ותפול ליבם ותהי' זרמה
 ולדידן ל"ש זה - ואף דלענין
 להעיד על מיתת בעלה אסורה
 יבממה גם בזה"ז כמבואר
 לעיל בקי"ז וזהו משום ל"פ
 אבל להחיר ל"ש ל"פ - וכמו
 שכתבנו בזה בסיומן י"ז יעו"ש
 ח"צ - וממהני מהמחזירים
 שלא הרגישו בזה - ועם כלה
 ושהכלל"מ [ומממה הזאה
 לאחר מכן] פשיטא דאסור
 להתייחד דכבר העלונו הלכה
 למעשה כדעת הח"מ בקי"ז

יד מותר להתייחד עם ב'
 יבמות או ב' צרות או עם
 אשה וחמותה או אשה ובת
 בעלה או אשה ובת חמותה מפני
 [כא] ששונאות זא"ז ואין מחפזות
 זו על זו וכן עם אשה שיש
 עמה [כב] תינוק קטנה שיודעת
 טעם ביאה (טו) ואינה מוסר' עמה

לביאה שאינה מזנה לפני' לפי שמגלה את סודה:

שם דמותרים להעיד - ונהי דמלך דהוי איבעי' דלא איפשטא שם לענין עדות עגונה הי' מקום להקל דזאמת
 אף דיחוד הוא אסור תורה מ"מ זהו דוקא עם אשה אחת - אבל עם שתי נשים אינו אסור רק מדרבנן - וכ"כ
 בשו"ת חוות יאיר סי' ע"ג וא"כ הוי ספיקא דרבנן ואפשר להקל מ"מ יש להחמיר מטעם הנ"ל והוא ברור -
 ודע דזה דמותר להתייחד בהנך דמבואר בסעיף זה דוקא בעיר וצידוס - אבל בדרך או בלילה אסור דהא יש לחוש
 דאולי תלכוד אחת לנקבו או שמה תישן אחת וכמו שמבואר בסעיף ה' ברמ"א וצ"ש שם הראב"ד ע"ש:

אפי זוטרי

דאין חוששין דוקא צידוס או בתחילת הלילה עד שלא תכלה רגל מן השוק אבל אח"כ בנשף ועין נוהף שמרה
 נשף כתיב ומנ"מ שהבית פתוח לר"ה וע"ש להר"ב ברכ"י נר"ו דתלי ביה כיפי וישב דצרי המו' האמורים
 בשבת בענין פלטי בן ליש ע"ש - וברור הדבר כשמש שאם בהכנסו האיש בבית סוגרים פתח הבית לא מועיל
 היות הבית פתוח לר"ה וצוה השכנות נאמנות כמו שתרצה בחשו' מוהרימ"ט שציינתי לעיל - וכבר כתב הר"ב
 כנה"ג אות י"א שם חשו' כ"י דהא דשרי בבית הפתוח לר"ה היינו דוקא כשאין שם אלא בית א' אבל בבית
 ועליה על גביו תחתיים ושלישים כגון בחינו שיש עליות וע"ז ודאי דאף אם היא פתוחה לר"ה יש לחוש לייחוד
 כי בהיותם בעליה למעלה אין היכר לבני ר"ה כלל ויכולים לעשות שרירות לבם ואין רואה כי אין להם איממה
 ופחד שבני ר"ה יבקעו למעלה שאין דרך ליכנס בבית אחרים בלי רשות ואפי' אם יעלו בעליית הסולם יכירו
 דריסת הרגל - והעלה להלכה ה"ה הנז' דבפתח פתוח לר"ה אפי' למי שעסקו עם הנשים או לפרץ שרי' דלא
 שייך שם ייחוד (שם):

[א"ך] ששונאות זו א"ז וכו' וכיון דידעי' דזאמת שנאתם ועברתם שמרה נלח אמרי' דודאי אין מחפזות זו ע"ז
 ומפני כך היטיב אשר דבר הב"ש שם הלבוש ואפי' למי שעסקו עם הנשים שרי הכא ע"ש -
 וכלו' ואפי' לרש"י דס"ל דמי שעסקו עמהן אפי' אשמו עמו אסור מפני שהן מחפזות עליו הכא שאני דהשנאה
 מקלקלת את השורה ופשי' דגדולה השנאה ששונאות זא"ז מאהבה שאוהבות למי שעסקו עמהן:
 [כב] תינוקת קטנה הב"ח כתב שם רש"ל דהא דמועלת תינוקת דוקא בעיר אבל בייחוד דרך לא שרי אלא בג'
 או בב' אנשים עם קטנה זו דשמה תלך עמו למקום לנוע ומזנה עמו עכ"ד וכן כתב הח"מ בס"ק
 י"ד והב"ש בס"ק ט"ו - ואני בער ולא אדע שאם באים אנו לחוש מדעתנו לשמא יתרחק ממנה במקום שלא
 תוכל נראות שם ומזנה - ולמה לא נחוש ג"כ בבית הואיל וקטנה היא בנקל יוכל לפתוחה שתעלה למעלה או תרד
 למטה באיזו אמתלא וטענה כוזבת למען ישארו בייחוד ויכולו לעשות כרצון ירם הרע ואף שיודעת טעם ביאה
 אך בהיותה קטנה אין לה דעת להגיע לסקף כוונתם - ואם נאמר דאפי"כ יראים הם לשלא חגיד ששלחוה מאכלם -
 גם בדרך איכא הך טעמא גופא דיראה ורעד יבוא צם שחגיד שהרחיקו נדוד בביתם בית הסתרים - א"ו אין לנו
 להוסיף גזרות מדעתנו דכיון דבש"ס התירו לגמרי התירו בין בדרך בין בעיר מה"ט גופה דכיון שהיא גדולה
 כ"כ שיודעת טעם ביאה יראים הם מפניה לשלא חגיד לאחרים כל מעשיהם:

(ג) מי שאשתו עמו מותר להתייחד עם הנשים וכו'. משנה
שם (פ:) כמנמיה נסמך (מז. ד"ה כמנמיה): "ומ"ש אבל
ישראלית לא תתייחד עם הגוי אף על פי שאשתו עמו וכו'.
משנה (כז) וגמרא (כפ:) רפ"ג לעבודה זרה:

ח אשה שבעלה בעיר אין
 חוששין להתייחד עמה
 וכו'. מותרל צוק קידושין (פא.)
 וכתוב בתרומת הדשן (ס"א) קימן
 רמ"ד שאס קינא לה צעלה מאותו
 האיש חוששין לה משום ייחוד אע"פ
 שצעלה צעיר: כתב הרמב"ם
 ואם זה גם בה כגון שגדלה עמו
 וכו' לא יתייחד עמה אע"פ
 שבעלה בעיר. בפכ"ב מהל"ב (ה"ב)
 ודנרו מצאריס צוק קידושין (פא.)
 צעודא דרצ יוסף עס רצ צי:

פ בית שפתחו פתוח לרשות
הרבים אין חשש להתייחד
שם עם הערוה. מימלא קס (פא).
י מותר להתייחד עם שתי

יבמות או עם ב' צרות וכו' וכן עם אשה שיש עמה קמנה וכו'. הכל מימרח שם (פא:) ובספרי רבינו כמוז קמנה שידעת טעם ביאה אינה מוסרת עצמה לביאה בלא וי"ו וטעות סופר הוא שלשון הגמרא הוא ואינה מוסרת עצמה לביאה צי"ו ופירש רש"י שידעת

דה להתייחד אפילו בעלה בעיר כפירש"י והר"ן כמ"ס נש"ע חלה שרי להתייחד כשבעלה בעיר דליחא:

(**א) וכתב בית יוסף וזו דעת הרמב"ם פרק כ"ב מהלכות איסורי ביאה דלא כרש"י וכו':

(ז) בית שפתחו פתוח לרשות הרבים אין חשש וכו'. כ"ל:

לן דלא אמרינן דכמו שהלך זה לחור ילך גם אחרים לחור ויהיו אנשים הרבה עם נשים הרבה דמותו אבל כשלא ראינו שפירש איש אחד לבין הנשים לא אסרינן משום חשש שמא יפרש ולאפוקי מפירושו רש"י דכתב דאפילו מן הסתם חוששין להכי ודוק. וגם קצת נראה לומר דמ"ש ופירשה אשה אחת בין האנשים או איש בין הנשים דרצה לומר שפירשו והלכו מבפנים לחור ומילי מילי קתני דאמ"ש היו אנשים מבפנים וכו' אזא כתב ופירש איש מהן לבין הנשים לחור ואמ"ש או נשים מבפנים כתב ופירשה אשה אחת לחור בין האנשים וקא משמע לן ככל אחד

דבריו צריך לומר שמיידי דוקא בשני אנשים או שעסקו עמהן כמו שכתבתי לעיל ודוק. ואין לתמוה איך יסתום הגמרא לדבר סתם דהא בגמרא לא נאמר האיסור בפירוש אלא הוא מדויק מדאמר רב כהנא אנשים מבחזין מותר משמע הא איפכא אסור ובברייתא איפכא ואם כן כיון דהאיסור אינו מפורש בפירוש כל חד מוקי להדיוק כדאית ליה. והיותה נראה דרבינו לא העתיק לשון הרמב"ם אלא ללמדנו דהא דאיתא בגמרא דחיישינן משום יחוד בתרווייהו היינו כשראינו כשפירש אחד מהן לבין הנשים ולהרמב"ם גם כן כשפירשה אחת לבין האנשים וקא משמע

שמה יודע לו ע"י עדים ויבא. ומה שהקשה תוס', דאיכא מאי פריך אר"י
יוסף דאמר שקולו דרגא תוחי ביבי, והאמר רבא בעליה בעיר אין חוששין
משום ייחוד, דמאי קושיא נהי דמלקות ליכא איסורא מיהא איכא עיין שם.
ל"ל ליישב דהכי פריך, דאם בבעלה בעיר אמר רבא דאין מלקין על הייחוד,
דטעמא משום דמסחפי ממנו, השתא יבוא, אע"ג דאיסורא איכא, אי"כ בבעלה
עמה בבית כעובד דהתם, אפילו איסורא ליכא, ואפשר דכ"ש הוא. ותדע
דבלא"ה נמי ע"כ צריכין אנו לפרש קושית הש"ס בדרך זה, דאל"כ ק' מאי
פפריך מרבא ארב יוסף, וכי גברא אנגברא קרמי, דלמא לרב יוסף דווקא פתח
לפתוח לרשות הרבים אין בו משום ייחוד, אבל בעלה בעיר ואינו פתח פתוח
לרשות הרבים יש בו משום ייחוד, אע"כ דאפי"ה פריך שפיר, דאפילו אי ר"י
מפליג ארבה בבעלה בעיר, מ"מ בבעלה עמה בבית, לא מסתבר לומר דפליג.
ולכ"ע אין בו משום ייחוד, וא"כ אנו ג"כ נפרש בדרך זה קושית הש"ס ליישב
קושית תוס', כן ג"ל. ודל"נא נראה דיש להחמיר כפירש"י, וכ"פ הב"ח
(ערוגת הברוש אות יח): ועיין בנתיבות לשכת (אות ה) שכתב דנראה
דטעמיה דרש"י שכתב דאף בבעלה בעיר איסורא איכא משום דאיתא בסוטה דף
כז דכשבעלה בעיר איכא חצופות טפי דלא בעי התראה, הרי דמוכח דאיכא
איסורא, מדקיי לה עוברת על דת. ודל"נא התוס' נראה דהא דמותר כשבעלה
כבעיר היינו להתייחד עמה בביתו של הבעל, דאימת בעלה עליה שמה יבוא
לביתו, אבל כשהלכה עמו לבית הסתר או לחורבה גרע טפי כשבעלה בעיר, דלא
עולה על דעתה שיבוא הבעל למקום הסתר, ומשמע הכי מהאי דאנשים בפנים
ונשים בחוץ דלא מפליג אפ"כ בעלה של אותה כשיש, עכ"ל: [ט] בפור דפריי

[ז] וְדוֹקָא באשתו המותרת לו אבל חתן שפירסה אשתו נדה קודם שבעל אסור
 להתייחד עם הנשים אפילו שאשתו עמו. מורי הרב בחדושיו לכתובות על ה"ר"ף
 (כנה"ג הגה"ט אות ז): **ואני** אומר שכך הוא מוכרח מדברי ה"ה ז"ל שכתב
 גבי נשים הרבה עם אנשים הרבה אין חוששין משום יחוד שנלמד מדין חתן
 שפירסה אשתו נדה ומסתמא בבית אחד מיירי ואם נאמר דחתן שפירסה אשתו
 נדה הרי היא כאשתו מה ראייה מהחם, שאני התם שאשתו עמו, אלא ודאי
 כיון דלא בא עליה ביאה ראשונה לא חשבי אשתו לענין זה (יד אהרן ח"א
 הגה"ט אות יא): [ח] **משמע** דמותר לכתחילה ואין זה אסור כלל, וכ"כ
 תוס' (פא ע"א ד"ה בעלה). מיהו דין זה צ"ע, דמה בכך שבעלה בעיר, וכי
 לא משכחתי לה שיש לבעלה איזה עסק או מלאכה בעיר, שיוצאת ודאי **שעכב**
 עצמו שעה או יותר, ולא מסתפי ממנו שיכבדו תוך אותו זמן. ועוד וכן יש תעלה
 על דעתך דעיר גדולה כנינה אין בה משום ייחוד. וכ"ת אין הכי נמי, דעיר
 גדולה יש בה משום ייחוד, א"כ נתנו דבריהם לשיעורין, דאיזה עיר היא קטנה
 ודאיזה היא גדולה. וכ"ת דאפילו עיר גדולה אין בה משום ייחוד, שלא חילקו
 ביין עיר לעיר, דא"כ עיר קטנה אם הלך בעלה חוץ לעיר מהלך שעה או
 יותר, יש בה משום ייחוד, ועיר גדולה שהיא מהלך שלשה ימים לית בה
 משום ייחוד, אפילו הלך בעלה מהלך יום, דבר זה אין הדעת סובל אותו.
 וראוילי קשיא זו דחקו לרש"י ז"ל (שם ד"ה בעלה בעיר) לפרש אהא דרבה
 דאמרין בעלה בעיר אין חוששין משום ייחוד היינו להלקותו, דמשמע אבל
 דאיסור איכא. והיינו דסובר שם דלא מסתבר לומר שאין בה איסור ייחוד
 ואם בעלה בעיר. ולענין מלקות שפיר יש חילוק, כיון דאין מלקות בלא עדים
 והתראה דגם מ"מ צריך עדים, א"כ אם בעלה בעיר אפילו גדולה מסתפי ממנו

ה

טעם צ"ה כלומר מה היא צ"ה שדע לספר דברים בשוק ואינה מוסרת ענמה לצ"ה מתוך שהיא קטנה עדיין לא נצפה י"ר הרע הילכך אין כאן משום דעת קלה שלא תהא נוחה להתפחות:

יא(ב) כתב הרמב"ם תינוק פחות מבן ט' שנים מותר להתייחד עם הנשים וכו'.

פכ"ז מהא"צ (ה"י):

יב ומ"ש אנדרוגינוס אינו מתייחד עם הנשים. גם זה

שם (ה"י) והוא מוזר במסכתא פרק צ"ה דזכורים (ה"ג):

ומ"ש ואם נתייחד אין מכין אותו מכת מרדות לפי שהוא

ספק. גם אלה דברי הרמב"ם ודינו פשוט נעמנו: ומ"ש אבל האיש

מתייחד עם האנדרוגינוס ועם המומצום. כל זה לשון הרמב"ם

שם ותמיהני דמסכתא דזכורים פרק צ"ה (ה"ד) מניא לאנדרוגינוס

אינו מתייחד עם האנשים ושם נוסחא אחרת הינה להרמב"ם צ"ה:

יג תקנו חכמים שיהיו הנשים

מספרות זו עם זו בבית הכסא כדי שלא יכנס שם איש ויתייחד עמהם. בפ"ז דסנהדרין (י"ט):

גדולה עמה אף ע"פ דאינה מוסרת ענמה לצ"ה צרנו חוששין שמה יצא עליה צאונס והכי נקטינן כהרמב"ם דגדול בן י"ג ויום אחד אסור להתייחד עם הקטנה צ"ה ג' ויום אחד וגדולה צ"ה י"ג ויום א' אסורה להתייחד עם קטן בן ט' ויום א' וכן כתב הסמ"ג

(לאין קו מג ע"ג):

ה אנדרוגינוס וכו'. כ"כ הרמב"ם מיהו חימה דרצו פסק כר"י דמחשבו כזכר גמור וכדכתב צ"ד נסימן רס"ו (ר:י) ולקמן סימן מ"ד (ע"ט). נשם המוספות (נ"מ פג. ד"ה ז') והרא"ש (נ"מ פ"ח ס"ח ז') וכלן כתב נשם דהוא ספק וכן צ"ד ס"י שט"ו (רנ"ה): גבי צכור כתב ע"ש הרא"ש (נ"מ פ"ו ס"ח ז') שהוא ספק וכן צ"ח סימן מקפ"ט (ש"ה): גבי שופר פסק דאינו מוציא אלא מינו אלמא דס"ל דספק הוא וע"ל סימן מ"ד וס"י קע"ז (ק"ו):

ט תקנו חכמים וכו' לא תלך אשה בשוק וכו'. פירוש גם זה תקנו חכמים שלא תלך וכו' כדאיתא בפ' שני דסנהדרין (דף י"ט) (ע"ה) שכל זה התקין ר' יוסי ציפורי ואיכא לתמוה אמאי לא כתבו הרמב"ם והסמ"ג להך דלא תלך אשה בשוק וכו' סמוך להך תקנה דצ"ה הכסא כמו שהוא בגמרא אלא דהך דלא תלך בשוק וצ"ה אחרת כצ"ה הרמב"ם בפכ"א (מאסורי צ"ה ה"ו) ודצ"ה הכסא כתב צפרק כ"ז (שם ה"י) וכן עשה הסמ"ג (לאין קו) ונראה דהם אינם מפרשים כפירוש רש"י דהמעשה היה שהרשעים עינו את האשה אלא התעוללו בה פריצות דרך שחוק ולהכי כתבו הרמב"ם בפכ"א גבי דיני צניעות אצל דעת רבינו כפירוש רש"י [דהמעשה היה] שעינו אותה ולכן השמיט מלות דרך שחוק שכתב הרמב"ם והסמ"ג וגם כתב סמוך להך דצ"ה הכסא כיון דחזויהו תקנו שלא יצאו ידי עברה:

דרכי משה

(ב) כתב בהגהות מיימוני פרק כ"ב מהא"ב (אות ג) ובבית הכסא שבשדה מיידי שבתי כסאות שלהם היו בשדה חוץ לעיר והכל נפנים לשם:

פרישה

(מפני ששונאות זו את זו. וכתב רמ"י (נ"ט ס"י) ולפ"ו אפשר אפילו מי שסקנו עם הנשים מותר להתייחד עם אלו. כתובת פסיס): (י"ח) וכן עם אשה שיש עמה קטנה. דוקא צעיר קני צקטנה אצל צדקה צריך שיהיו עם הקטנה צ' נשים או עוד קטנה אחת: (י"ט) שיודעת טעם ביאה אינה מוסרת וכו'. כתב צ"י טעות סופר הוא דצ"ה רצו וצריך להגיה ואינה מוסרת ענמה לצ"ה ופירש רש"י שיודעת טעם צ"ה כלומר מה היא צ"ה שדע לספר דברים בשוק ואינה מוסרת את ענמה לצ"ה מתוך קטנות עדיין לא נצפה י"ר הרע הילכך אין כאן משום דעת קלה שמהא נוחה להתפחות ע"כ וכן הגיה מור"ם (צ"ח לטור ד"ה שידעת): (כ) אבל האיש מתייחד עם האנדרוגינוס. כן כתב גם כן הרמב"ם אצל במסכתא גרסינן אינו מתייחד עמו וצ"ה יוסף כתב לצריך לומר דגירסאם הינה מתייחד. ומכל מקום קשה לי מאי טעמא

דרישה

אף על גב דכלול דרכן לחוץ אפילו הכי חיישינן ליחוד אבל אם פירש איש אחד לבין הנשים שבפנים פשיטא דחיישינן משום יחוד אבל לרש"י אחי שפיר דקמ"ל דמסתמא גם כן חיישינן ועיין בהרמב"ם ותמצא שסמך הני תרתי בבות יחד וכתב נשים רבות עם אנשים הרבה אין חוששין ליחוד היו אנשים מבחור וכו' ש"מ דסבירא ליה להרמב"ם דעיקר החידוש הוא דלא אמרינן גם אחרים ילכו לחוץ ודו"ק:

הגהות מוספות יום טוב

(ב) אבל האיש מתייחד עם האנדרוגינוס. עיין במור יורה דעה סימן רס"ה (קצ"ה). ורס"ו (ר:י) ושט"ו (רנ"ה) וקצ"ד (ע"ו) ובאבן העזר סימן קע"ב (ק"ו): ובחושן משפט סימן ר"פ (קצ"ה) וקע"ה (קנ"ה):

סעיף י' (יד) מותר להתיחד עם שתי יבמות. אפילו מי שעסקיו עם נשים מותר. לזכור: (ט) וכן עם אשה שיש עמה תינוקות קטנה. כ"ח [אות ד'] בשם רש"ל [בביאורו לטור] כתב, בדרך לא מהני קטנה, שמה חלק למוקם לנוע ומונה. והא דמהני כאן קטנה שאינה מוסרת את עצמה לזיאה וזיאה עמה אסור כמ"ש בסעיף י"א, כתב ז"ח [שם], שם מיישין שמה יבוא עליה בלונג, אבל כאן ליכא חשש אונס דהא גדולה עמה, ולפיכך לא מיישין דלינה מוסרת את עצמה לזיאה: סעיף י"ב (ט) אנדרוגינוס אינו מתיחד עם הנשים. הטעם, דהוא ממלאה לאשה גמורה, לכן אסור להתיחד עם נשים, ואיש אינו ממלאה לספק אשה, לכן מותר להתיחד עם אנדרוגינוס.

פרישה [אות כ']:

י' ידאומותר להתיחד עם שתי יבמות או עם שתי צרות או עם אשה וחמותה או עם אשה ובת בעלה או עם אשה ובת חמותה מפני שזונאות זו את זו ואין מחפות זו על זו טו'וכן עם אשה שיש עמה י'תינוקות קטנה טו'שיודעת טעם ביאה ואינה מוסרת עצמה לזיאה שאינה מזנה לפניה לפי שהיא מגלה את סודה.

י'א תינוקות שהיא פחותה מבית שלש ותינוק פחות מבין תשע מותר להתיחד עמהן שלא גזרו אלא על יחוד אשה הראויה לביאה ואיש הראוי לביאה. י'ב טו'אנדרוגינוס אינו מתיחד עם הנשים ואם נתיחד אין מכין אותו טו'מפני שהוא ספק אבל האיש מתיחד עם האנדרוגינוס ועם הטומטום.

צינונים ומקורות (ז) רמב"ם שם ה"ט. (יח) רמב"ם פכ"ב מאיסורי ביאה ה"י. (יט) לשון הרמב"ם שם ה"א.

מורי והב

שכן אבעלה בעיר, ובגמ' דקידושין דף פ"א [ע"א] לא איתא הא דאם גס בה חוששין אלא אם כן בעלה בעיר, אי"כ מנ"ל להמציא חומרא עוד בפתחו פתוח דקיל מאם בעלה בעיר כמו שכתבתי, ובודאי בגס בה או בקרובתו מהני אם פתחו פתוח לרשות הרבים ואין חוששין כיון דלא נמצא איסור בהדיא, וגם אין הסבירה נוסה להחמיר, דדוקא בקינא לה דחמיר, שהרי התורה עשאתה ספק כודאי ואסורה לבעלה מספק כנטמאה בודאי כדאמרין בריש גדה (ג' ע"א), דין הוא להחמיר אפילו בפתחו פתוח, משא"כ בגס בה או בקרובתו. ע"כ דברי המגיה: סעיף י' [ט] שיודעת טעם ביאה. פירש רש"י [קדושין פ"א ע"ב], כלומר שתרע מה היא ביאה שתרע לספר דברים בשוק. ואינה מוסרת כו', מתוך קטנותה לא לבשה יצר הרע. וכתב רש"ל [בביאורו לטור], דוקא בעיר סגי בקטנה, אבל בשדה צריך שיהיה ב' נשים עם הקטנה או עוד קטנה אחת, דשמה חלק עמו למקום צנוע ותונה עמו, עכ"ל. ומחמת זה כתב בדרישה [אות י"ב], תימה על המנהג שנהגו לצאת לדרך אפילו עם גלגול גוי בשומר קטן או קטנה שיודעת טעם ביאה, ומסיק דאין חשש, (שמה) [שאם] יצטרך השומר לנקבו חלק האשה עמו כיון שהוא שומר שלה. ומור"ד ז"ל [אות ד'] כתב שמנהג רע הוא וצריך לבטלו. ואני אומר חס למרייתו לומר על בנות ישראל כזאת. וג"ל [דסעיף] [ורד"ק] זה [וסעיף] [ורד"ק] הקודם לו שהם מימרות בפרק בתרא דקדושין, מירי אפילו בדרך, דאיתא התם סמוך לזה, רב חנן איקלע לרב כהנא, חזייה דיתבי וקאי בהמה קמיה, אמר ליה לא סבר מר דיש איסור

ביאור הגר"א

סעיף י"ב יט. אנדרוגינוס כו'. *קשה להולמו, פתח אנדרוגינוס וסיים בעומטוס ולא הזכיר עומטוס בריש, ועוד, עומטוס חף עם האשה מותר, ועוד, דמנ"ל במוספתא שם [בביכורים המובאת בבאה"ג אות א'] דאין אנדרוגינוס מתיחד לא עם האנשים ולא עם הנשים. ונכסף משנה [פכ"ב מאיסורי] ה"א מירד דהרמ"ם ס"ל כו' יודיה דסוף קדושין [פ"ב ע"א], ר"ל דאנדרוגינוס משו וכו'. ודבריו קשין כחומץ לנשים, דא"כ מנ"ל קאמר במוספתא שם כ"ד שזה נשים כו' ואינו מתיחד עם האנשים כנשים, הא אפילו בנשים הוא כן, ועוד, דהרמ"ם פסק דאנדרוגינוס ספק הוא כמ"ש כאן ולא נתיחד כו' מפני כו', ועיין לקמן סימן מ"ד סעיף ה'. הלא דע"ם הוא, וכן ז"ל. אנדרוגינוס אינו מתיחד עם האנשים ולא עם הנשים ולא כו' ספק, אבל האיש ואשה מתיחד עם העומטוס, ועיין יבמות ע"ב א' נשיו לעומטוס מנ"ל ליה:

פתחי תשובה

סעיף י' יא. או עם אשה וחמותה. עיין בספר זכור לאברהם [ח"ב אהע"ז] אות י' יחוד שכתב דדוקא אם היא חמותה ממש, אבל אם היא חמותה הבאה לאחר מכאן, כגון דאינה אס' בעלה רק אם יבמה, אסור להתיחד עמה, אף דלעיל בסימן י"ז סעיף ד' הושווה הרמ"א ז"ל לדין חמותה ממש, מ"מ הכא אינו כן. והטעם, דחמותה הבאה לאחר מכאן הוא בעיא דלא איפשטא [יבמות ק"ז ע"א], ואוליגן הכא והכא לחומרא, ומה"ט לא הגיה הרמ"א כאן כמו שהגיה בסימן י"ז שם. וכן נראה מדברי תשובת פרח מטה אהרן ח"ב סי' צ"ה ע"ש: יב. ואינה מוסרת עצמה. בספר זכור לאברהם שם כתב בשם הב"ח [אות ד'] דעד ט' שנים ויום אחד אינה מוסרת עצמה לביאה, ע"ש:

ראש פינה - שו"ע

סעיף י'. וכן כו'. הב"ח [אות ד'] כתב דהזמן שמוסרת את עצמה לביאה הוא בת ט' ויום אחד, הביאו בספר עצי ארזים [סקט"ז], וע"ש שדחה דבריו:

ראש פינה - חלקת השדה

סקי"ד. דשמה חלק כו'. כיון דחיישין לפיתוי: סקט"ז. אף שאינה מוסרת כו'. בב"ש [סקט"ז] כתבתי בשם הב"ח [אות ד'] דעד ט' ויום אחד אינה מוסרת, ובספר עצי ארזים [סקט"ז] דחה דבריו. והנראה דהכל לפי שכלה ודעתה, דהא רש"י [קדושין פ"א ע"ב ד"ה ואינה מוסרת] פירש הטעם דמפני קוטנה עדיין לא אלבשה יצרא. עצמה לביאה לפתוי, יש לחוש לאונס וכן כתב כו'. כן נראה דצ"ל: סקט"ז. ולא נחשדו ישראל על ספק זכר כו'. נראה מדבריו דאפילו על נקבותה הוי ספק איסור סקילה דהוי כבא על הזכר ולכן לא נחשדו על כך. ועיין בספר עצי ארזים [סקי"ז] האריך בתירוץ קושית הכסף משנה על הרמב"ם [פכ"ב מאיסורי] ה"א [מברייטא דסוף ביכורים] [פ"ד מג] אנדרוגינוס אינו מתיחד עם האנשים, ע"ש. ואולי כונת הח"מ כאן כמ"ש הפרישה שהביאו הב"ש [סקט"ז] שאינו מתאווה לספק זכר כמו לודאי, ועיין מה שכתבתי בב"ש:

סעיף י' יד. תינוקות קטנה שיודעת טעם ביאה. כז"ח [אות ד'] כתב בשם מהרש"ל [בביאורו לטור] דזימוד דרך לא מהני קטנה, דשמה חלק למוקם לנוע ומונה: סעיף י"א טו' תינוקות שהיא פחותה מבית שלש. אבל למעלה משלש, אף שאין מוסרת עצמה לזיאה, יש לחוש לאונס ולפיכך, וכן כתב הטור בחילת הסימן, וזלזל שמהא מצד שלש ולמעלה. ובתוס' עשה כז"ח [אות ד'] מחלוקת בין הטור והרמב"ם, עיין עליו: סעיף י"ב טז' מפני שהוא ספק. ואפ"ה מתיחד עם האנשים, דאין איסור יחוד רק בנשים ודאית, ולא נחשדו ישראל על ספק זכר כמו שלא נחשדו על דאית זכר, ועיין כז"ח [אות ח']:

עין בחילת הסימן ושו"ת ח"ש למהר"ם כאן

אולי צ"ל נשים, עיין סקט"ז

חשש נל (החזקת) וזוהי ברמב"ם מור"ד

לא ידענו סקט"ז

סעיף ט"ז יז שאין אפטרופוס לעריות. אפילו לדעת רש"י [קדושין פ"ב ע"א ד"ה לא יתחד] שאם אחד עם נשים הרבה מותר להתיחד כל שאין עסקו עם הנשים, אפ"ה הכא דהוא שומר בקביעות אפילו עומד מבחוץ אסור, ולא דמי יחוד בעלמא לזה שהוא אפטרופוס וממונה עליהם וגרע זה מעסקו עם הנשים: סעיף ט"ז יח לא ימנה אדם אפטרופוס על ביתו. בגמ' אמרו פרק הרוואה [ברכות ס"ג ע"א] שאלמלא לא מינה פוטפר ליוסף במוך דימו לא כל לאותו מעשה: סעיף י"ז יט אפילו אינו מתיחד עמה. בגמרא בע"ז [כ"ב ע"ב] אמרו לא תשרי צד צי רב באשפיזא. וכמו הראב"ד [בהשגות פכ"ב מאיסורי ביאה הט"ז] דמשמעות הלשון שלא יתאכסן עמה צניעה, אבל המגיד משה [שם] הביא ראיה שמוחר להתאכסן דרך ארעי כל זמן שאין שם יחוד, ואין אסור רק דירת קבע צניעה אפילו שלא צניעה ממע: סעיף י"ט כו אפילו קטנים. דעת הרמב"ם בסוף הלכות ענינים [פ"ט ה"י] דדוקא בראויים לביאה מנן חשע ומעלה, ודעת הטור צ"ד סימן קס"ו [דאפילו בפחותים מנן חשע, שמה מגדלם עד שהיו ראויים לביאה, ועיין שם צ"ד צ"י]:

יג יתקנו חכמים שיהיו הנשים מספרות זו עם זו בבית הכסא כדי שלא יכנס שם איש ויתחד עמהן. (ויש אומרים דוקא צימיהם שהיו בתי כסאות בשדות אבל בזמן הזה שהן צעיר אין לחוש [הגהות מיימוני פרק כ"ב מהלכות איסורי ביאה כ"א]).

יד (כ) לא תלך אשה בשוק ובנה אחריה שמא יתפס בנה ותלך אחריו להחזירו ויתעוללו בה הרשעים שתפסוהו.

טו (י) אין ממנין אפילו אדם נאמן וכשר להיות שומר בחצר שיש בו נשים אף על פי שהוא עומד בחוץ [שאין אפטרופוס לעריות].

טז (יח) לא ימנה אדם אפטרופוס על ביתו שלא ינהיג אשתו לדבר עבירה.

יז (יח) אסור לתלמיד חכם לשכון [בבית] בחצר שיש בו אלמנה [יט] אפילו אינו מתיחד עמה מפני החשד אלא אם כן אשתו עמו.

יח (כ) אלמנה אסורה לגדל כלב מפני החשד.

יט (כז) לא תקנה אשה עבדים זכרים [אפילו קטנים מפני החשד].

ציונים ומקורות (כ) לשון הטור. רמב"ם שם הי"ד. (כא) אות ג'. (כב) לשון הטור. רמב"ם פכ"א מאיסורי ביאה הי"ז. (כג) לשון הטור. רמב"ם פכ"ב מאיסורי ביאה הט"ז. (כד) לשון הטור. רמב"ם פכ"ב מאיסורי ביאה הט"ז. (כה) רמב"ם שם הט"ז וטור. (כו) לשון הרמב"ם שם. (כז) רמב"ם שם וטור.

נחלת צבי

סעיף י"ד יז ובנה אחריה. אבל לפניה אין למיחש לזה [עיין כ"י בשם רש"י סנהדרין י"ט ע"א ד"ה ובנה]:

טורי זהב

יחוד אפילו בבהמה, אמר ליה לאו אדעתאי. ומסתמא התם היה מעשה זה בשדה במקום שהבהמות רועות. ואיתא תו התם, אביי היה מרחיק הבהמה מכולה דברא, וכתבו התוספות [ד"ה אביין] שחומרא החמירו עליהם, דאנן קי"ל [שם פ"ב ע"א] דאין חשד בבהמה. וא"כ כל מה שמסדר שם בגמ' אצל זה ג"כ מיירי בשדה, וההיתרים דנקטו דהיינו ב' יבמות או שמירת קטנה מועילים אפילו בדרך. וכן הסברא נוטה, דכל הזהירות בזה אינה אלא משום שמא יפתה האשה, וכשיש שמירה יכוש עצמו בפני השמירה, וכן היא לא תתרחצ, אבל לא חיישינן שתלך עמו למקום צנוע, דא"כ בכל בת ישראל תחוש לכך, אלא פשיטא שאין בנות ישראל נחשדות על זנות, אלא שעשו הרחקה ביחוד שהיצה"ר מסית או ביותר במקום שאין בושה מבני אדם אחר, ובדרך שהצריכו ג', היינו משום דבשנים חיישינן שיצא לנקביו וישאר אחד עמה, ובשומר קטן או קטנה אין חשש בזה, דכשיצא השומר לנקביו לא ישאר שום איש עמה, ואף אם היא לבדה בשדה לא חיישינן שיבוא באותו זמן שום איש אצלה, ואם יש עגלון תרחיק באותה שעה ממנו, ודבר זה הוי שפיר שמירה מעולה, *דיין לבנות אברהם אבינו ללמד בזה זכות עליהן: סעיף י"ז [י] בחצר שיש בו אלמנה. הרמב"ם כתב כן [פכ"ב מאיסורי ביאה הט"ז], ולמדו מהא דאמרינן פרק איהו נשך [ב"מ ע"א

דרישה אבן העזר סימן כב

מ"ש מור"ש בסמוך (בביאורו לטור ד"ה מוסרת עצמה) ותימה על המנהג שנהגו לצאת לדרך אפילו עם גגלן גוי בשומר קטן או קטנה עמהם ונלע"ד שסמכו על הרי"ף שהשמיט בהלכותיו הא דאיתא בגמרא לא שנו אלא בעיר אבל בדרך עד שיהיו ג' וכו' נמצא דאין חושש לחששא זו שמא יצטרך אחד מהם לנקביו ונמצא אחד מתייחד עם הערוה וה"ה דעם קטן או קטנה שרי אבל ב"י תמה על הרי"ף למה השמיטו (כי גמרא ערוכה היא אמר רב יהודה אמר רב וכו' ריש דף פ"א ע"ש) שוב מצאתי שכתב (רבינו ירוחם) בתולדות אדם וחווה נכ"ג ח"א (דף קצב ע"א) בשם הרמ"ה והביאו גם כן בד"מ ז"ל (סק"א) ודוקא כשהולכין עמה לשומרה אז צריכין שנים שישארו עמה דאי לאו הכי למאי ניחוש לה כשיצטרך א' להשתין ילך חבירו עמו ויניחה לבדה עכ"ל. ובזה נלע"ד **דנתיישוב ג"כ מנהג הנשים** הנ"ל דכשלקחה עמה שומר קטן תינוק או תינוקת כדינא ליכא למיחש למידי אף בשדה דכשירצה השומר להטיל מים או לעשות צרכיו תלך האשה עם השומר ולא תתייחד עם הגדול וכן בלילה אף שהשומר ניים וישן כשירצה היחיד לאונסה תקיץ את השומר ויעור משנתו וישמרנה. מיהו קשה דאם כן למה כתב הראב"ד דבלילה צריכה שלשה גם קשה דלמה לא חיישין דילמא יפתנה בלילה או בדרך עד שלא תלך עם השומר לעשות צרכיו ויבוא עליה. וי"ל דהראב"ד לחוד חייש לזה שמא יפתנה אבל שאר המחברים שלא הזכירו האי דינא דבלילה צריך שלשה ס"ל דלא חיישין שמא תפונה היא אלא יבוא עליה שלא לרצונה אלא שחיישין שהיא תכסה הדבר מפני הבושה אם כבר עבר זה ואנסה ומשום הכי בשומר אחד סגי וכמ"ש ודו"ק:

חזון איש סימן לה ג'

רק משום פיתוי, [ואף דאסור להתייחד עם צ"ט שאינה מוסרת
עלמה דחיישין לאונס וכמס"כ הח"מ סי' כ"צ ס"ק ע"ו האי
אונס ר"ל פיתוי קטנה, וא"ת אי חיישין לפיתוי איך הקטנה
מנעת היחוד עם הגדולה, היינו כיון דיודעת טעם ציאה בגדולה
צושה לשמש צפניה], וצנכרי אין חוששין לפיתוי ואלעריך לאשמועינן

הועתק על ידי אוצר החכמה

מאמתי קטנה מוסרת עצמה לביאה

ב"ח אבן העזר סימן כב ד"ה והא דנקט

דאפילו ראויה לביאה שרי להתייחד עמה עד זמן שמוסרת עצמה לביאה דהיינו בת ט' ויום אחד

עזר מקודש אבן העזר סימן כב

וגבול קטנה יודעת כו' נראה שהוא עד היותה בת י"ב שנים שאז הוא זמן הלבשת היצר כיון שנכנסת אז למצות ונגד עזר יש כנגדו וכמ"ש בטעם מה שגדול המצווה ועושה משום שעל ידי זה יש התנגדות היצר. ולזה קטנה אין בה הלבשת היצר גם שבקטן אין רק יצר הרע ובכניסתו למצות נכנס בו יצר טוב כידוע על כל זה אין זה רק לגבי כוחות השכלים מה שאין כן לגבי ההתנגדות להוציא לפועל עבירות הוא ביותר בגדלות ובבחינת מה שאמר הכתוב כי יצר לב האדם רע מנעוריו דהיינו שבהיותו נעשה איש נעשה אז היצר יותר רע מבהיותו בנעוריו וכן כתוב בפתיחה דספר הק' הפלאה על כתובות אך יש לומר שאין זאת כי אם לגבי הזיווג בבחינת עתך עת דודים שערך צמח כו' שבזה הוא הלבשת היצר בגדלות ביותר מה שאין כן לשארי מילי באכילה וכדומה היצר גובר בקטנים ביותר וצלע"ע וגבי ספק אם יודעת נראה להקל וכמ"ש במק"א לגבי יוצא ונכנס שמבואר ריש חולין לקולא והרי שם אמרו חז"ל דיוצא ונכנס היינו יושב ומשמר ממש הרי שמרתת על ידי ספק בזה כמו על ידי ודאי וצלע"ע

שו"ת ציצ אליעזר חלק ו סימן מ - קונ' איסורי יחוד פרק טז

(ד) ואילולא דברי הב"ח שמבאר בתינוקת השיעור למעלה עד בת ט' ויום אחד שמאותו זמן מוסרת עצמה לביאה כנ"ל, ועיין בגוף דברי הב"ח בד"ה והא דנקט הרמב"ם עיין שם, היה נלפענ"ד דגם בתינוקת השיעור של מסירת עצמה לביאה הוא ג"כ כבתינוק והיינו עד שתגיע לשנת גדלות דידה או עד שתביא סימנים, דהיכן מצינו קביעה כזאת של ט' ויום אחד גבי תינוקת?

וכן ראיתי באמת בספר עצי ארזים סי' כ"ב ס"ק ט"ו שמשגיג על הב"ח וכותב וז"ל: ומ"ש הב"ח זמן שמוסרת עצמה לביאה היינו בת ט' ויום אחד לא ידעתי אנה מצא כן דשיעור דט' שנים ויו"א =יום א' = לא נאמר אלא בתינוק שביאתו ביאה וכו' עיין שם, הרי כנ"ל, וא"כ יש מקום להקל אפי' בקיחת תינוקת למעלה מגיל ט' עד שנת הגדלות שלה או אם הביאה סימנים קודם לכן וכנ"ל.

מאימתי קטנה יודעת טעם ביאה

שו"ת ציצ אליעזר חלק ו סימן מ - קונ' איסורי יחוד פרק טז

וכמו"כ ראיתי הלום בספר ישכיל עבדי ח"ה חאה"ע סי' כ"ב שנשאל ע"י הרב דבלצקי כמה הוא השיעור שאפשר לומר בתינוקת שיודעת עם ביאה כי לא פורש על כך בשו"ע ובדברי הפוסקים, ומה שפורש הוא רק לענין השיעור שאינה מוסרת עצמה לביאה שהוא עד ט' שנים. והשואל רצה לומר שמכיון שהטעם הוא כדי שתספיק בשוק א"כ מספיק אפי' בת שש ובת שבע דכאשר רואה דבר מוזר דרכה לספר. ומחבר הספר השיב לו דדבר כזה אינו תלוי בגיל אלא תלוי בהתפתחות השכל, ונתן דבריו לשיעורין דלא כל התינוקות שוים בזה וצריך האדם להיות בקי בטיב התינוקות והתפתחות שכלה עיין שם.

וראיתי שהתלבט בכך גם בשו"ת בית שלמה (מסקאלא) חאו"ח סי' מ"ח ומבאר **דבסתמא כל שבושה לעמוד ערומה לפני אנשים** עד שתגיע לגיל תשע שנים ויום א' היות בכלל קטנה היודעת טעם ביאה ואינה מוסרת עצמה לביאה עיין שם. ולפי"ז כל עוד שלא יעמדו על טיבעה של התינוקות אם היא בכזאת לא מהני לשמירה.

אבל ראה זה דבספר המקנה בקדושין שם ד' פ"ב ע"א מבאר ומפרש בהדיא דתינוקת הוי שמירה **כל שהיא יותר מבת ג' שנים**, וכן מבאר בפשיטות בנתיבות לשבת שם בסק"ז דהבת כשהיא בת ג' שנים הוי' שמירה עיין שם. והיינו דחז"ל קבעו טבע סתם התינוקת כי מגיל ג' שנים ומעלה שראויה כבר לביאה דמאז והלאה יודעת כבר ברגשיה הנפשיים הפנימיים משהו מטעם ביאה אבל אינה מוסרת עצמה עדנה לביאה, ולכן יפחדו ממנה שתגלה סודם כאשר כן גם טבע התינוקות בגיל כזה לפטפט ולספר בקלות על כל תנועה בלתי רגילה שרואים סביבם, ופשוט.

פּוּרְתַּ	שו"ת אה"ע סי' כו כח כט	יוסף
ורא אכחד תחת לשוני שנים דברי המקנה ז"ל תמוהין בעיני מאוד מדוע פשיטא לי' דבנות ג' שנים בנות שמירה הן וכו' וכן תמוה בעיני מאוד דבריו הקדושים מש"כ שם המקנה בקטן פחות מכן ט' לאו בר שמירה הוא, ככאן הפריז מאוד על המדה וכו' ולולא דבריו הקדושים אמינא לא כן צ"י וכו' ושיעור השמירה דקטן וקטנה לא תליא כלל בזה אם ראויים לביאה רק כשנעשים בני הבנה ושדעו לספר דברים בשוק כמ"ש רש"י בקידושין וכו', ומלאתי ראיתי בסדרי טהרה סי' קל"ז כתב כן והשיג שם על הכרז"פ שכ' ג"כ בהמקנה דפחות מכן ט' שנה לאו בר שמירה הם ונהניתי כי זכיתי לבין לדבריו וכן אני אומר גם לענין בנות ג' שנים דודאי אינן בנות שמירה עד בת ה' אי ר' שנים והבנים אולי מאוחר להם בשנה או שחיס כמ"ש הסד"ט הג"ל וכדאמרינן במס' נדה דהבנות קודמים בבניה לבנים ודוק: שוב ראיתי בדברי כ"ח האריך הרחיב להשיג על המקנה ז"ל בענין מש"כ דאין הבנים בני שמירה עד שיהיו בני ט', אמנם תמהתי על כ"ת מדוע שחק להמקנה ז"ל במה שכתב בפשיטות דבנות ג' הויין בנות שמירה וכו', אך אין אחריות המקנה עלי עכ"פ בעיקר הדין שהמלאתי שחז"ל		

מאימתי קטן יודע טעם ביאה ומוסר עצמו לביאה

שו"ת ציצ אליעזר חלק ו סימן מ - קוב' איסורי יחוד פרק טז

פרק טז שמירת תינוקת בעיר ובשדה.

(א) בקדושין שם ד' פ"א ע"ב איתא: אמר רבא מתייחד אדם וכו' עם אשה ותינוקת שיודעת טעם ביאה ואין מוסרת עצמה לביאה, עיין בפירש"י. וכן נפסק בסתמא ברמב"ם בפכ"ב מה' איסו"ב ה"ט ובטור ושו"ע /אה"ע/ סי' כ"ב סעי' י' דמותר להתייחד עם אשה שיש עמה תינוקת קטנה שיודעת טעם ביאה ואינה מוסרת עצמה לביאה שאינה מזנה בפניה שהרי זו מגלה סודה.

והנה לא פורש מה דין שמירת תינוק, אם ג"כ מהני לקיחת תינוק כשם שמהני לקיחת תינוקת או לא. ועמד על כך בעזר מקודש וכותב: לא ראיתי כעת מפורש אם מועיל תינוק **פחות מבן תשע שנים** להיות שומר אודות יחוד של אשה. ומצדד לומר דמהני דהרי גם בו יש אותו הטעם שישנו בתינוקת, ולבסוף נשאר בצ"ע.

ויוצא לנו מדברי העזר מקודש דלבד עצם ספיקו כנ"ל היה זה מיהת פשיטא ליה דאם אפילו מהני גם תינוק מהני דוקא כשהוא פחות מבן תשע שנים, אבל למעלה מזה לא מהני דנקרא יודע כבר טעם ביאה ומדמה זה לדין היחוד אתו שבשו"ע סעי' י"א, וכמו"כ לא פירש לנו עד כמה יהא השיעור למטה. ויש לעיין דאיך מדמה זה להאמור בסעי' י' לענין יחוד עמו הרי שם אמור גם לענין תינוקת ושם כתוב השיעור אצלה למטה מבת ג' והכי נימא שגם כאן שיעור התינוקת ג"כ בלמטה מג' הרי אז לא יודעת גם טעם ביאה.

(ב) ומצאתי בהמקנה קדושין ד' פ"ב ע"א מדי דברו בענין אחר לענין לימוד סופרים לאיש ולאשה שנגע בכל זה בתוך דבריו וכותב שם בפשיטות דנראה דה"ה אם יש עמה תינוק זכר שהוא **מבן ט' ולמעלה שזהו השיעור שיודע טעם ביאה** אין בו איסור יחוד דהתינוק הוי שמירה ע"ש, וכן כותב בנתיבות לשבת בסי' כ"ב סק"ז [ג"כ בדבריו לענין לימוד סופרים] דאף לדעת הרמב"ם דאסורה אשה להתייחד עם שני אנשים מ"מ בתינוק בן ט' י"ל דהוי דינו כמו בקטנה שיודעת טעם ביאה ואינה מוסרת עצמה לביאה ה"נ בקטן בן ט' הוי שמירה. ונשאר בצ"ע שלא הזכירו הפוסקים זה דבן ט' הוי שמירה עיין שם. הרי למדנו מדבריו תרתי, ראשית דס"ל להמקנה בפשיטות דה"ה דמהני נמי שמירת תינוק ולא עוד אלא דמהני זה אפי' לדעת הרמב"ם דאוסר עם ב' אנשים. ושנית, שהיה פשוט לו לבעל המקנה ההיפך מדברי העזר מקודש, **דפחות מבן ט' לא מהני להיות שומר כי אינו יודע עוד טעם ביאה, ומה דמהני הוא רק כשהוא כבר מבן ט' ולמעלה** דאזי יודע כבר טעם ביאה ואינו מוסר עצמו עוד לביאה. ואם כי לא פירש בעל המקנה השיעור למעלה, מסתבר שהוא כפי שנפסק בסי' כ"א סעי' ז' עד שיגיע לשנת הגדלות או שיביא סימנים, עיין שם בח"מ וב"ש.

סדרי טהרה סימן קצב ס"ק יג

(יג) והמנהג ליקח קטן אצל החתן. כתב הש"ך [ס"ק יד], עיין לקמן סימן שמ"ב כתבתי בשם הב"ח דצריך להיות שיודעים טעם ביאה, ושאינ מוסרין עצמן לביאה, עכ"ל. ופירש רש"י בקדושין דף פ"א ע"ב שיודעת טעם ביאה, כלומר מה היא ביאה, שתדע לספר דברים בשוק. ואינה מוסרת עצמה לביאה, מתוך קוטנה עדיין לא לבשה יצר הרע, הלכך אין כאן משום דעת קלה שלא תהא נוחה להתפתות, עכ"ל. ובספר מנחת יעקב [תורת השלמים ס"ק ח] כתב על דברי הש"ך וז"ל, וראיתי בב"ח שם שלמד דבר זה ממה דאיתא כן באבן העזר סימן כ"ב, אבל באמת אין ראייה כלל משם, דדוקא להתייחד עם אשה אחרת אסור אלא אם כן בקטנה שאינה מוסרת עצמה לביאה, דבמוסרת עצמה לביאה אסור מטעם דאסור לאיש אחד להתייחד עם ב' נשים, מה שאין כן כאן אפשר דאף במוסרת עצמה לביאה מותר וכו', כיון שאשתו הנכנסת לחופה עמו, ואשתו משמרתו, וכמבואר (שם) באבן העזר שם. אף דיש לחלק, מכל מקום אין ראייה משם, עכ"ל. ובספר כרתי ופילתי [תפארת ישראל סעיף ד] כתב על מנחת יעקב, דנראה לו טעם הב"ח דסבירא ליה כמאן דסבירא ליה באבן העזר [סעיף ה בהגה] דבליילה בעינן ג', כדי שאם ישן אחד נשאר לכל אחד שומר, ואם כן ודאי דהבעל אשתו משמרתו, אבל הכא הא מייחדין קטן עם הבעל, ואותו קטן גם כן איירי דיודע טעם ביאה, והיינו שהוא בן ט' שנים ויום אחד, וא"כ אף הוא אסור להתייחד, ובעל אינו רק שומר אחד, והרי הקטן מתייחד עם הכלה ועוד בת אחת, ובליילה לא סגי בשומר אחד, ולכך מצריך שאותה קטנה לא תמסור עצמה לביאה וליכא חשש פיתוי, ולאונס לא חיישינן, דתצעוק ויהיו השומרים נעורים, והרי כאן נגד הקטן ב' שומרים, הקטנה והבעל. מה שאין כן במוסרת עצמה לביאה אין כאן נגד הקטן רק שומר אחד, דהיינו הבעל, ואנן בעינן ב' שומרים בלילה. וזה הטעם למנהג שלוקחין דווקא קטן וקטנה, עכ"ד:

וכל דבריו אינן אלא דברי תימה, דא"כ למה לוקחין דוקא קטן, הא גדול נמי שפיר דמי. גם לפי מה שכתב הש"ך כאן שאין מוסרין עצמן לביאה, משמע דקאי נמי על הקטן דאינו מוסר עצמו לביאה, כלומר שלא לבשו יצר הרע, **וקטן בן ט' שנים ויום אחד כבר לבשו יצר הרע**, דמהאי טעמא אסור להתייחד, כמו שכתב באבן העזר שם [סעיף יא]. אך לפי לשון הב"ח [עמוד ריב ד"ה מיהו] ושל"ך [ס"ק ט] סימן שמ"ב, משמע דלא קאי אלא אקטנה. ועוד, **לא ידעתי מי הגיד לו דלא מקרי יודע טעם ביאה עד שהוא בן ט' שנים ויום אחד**, דנראה קטן כבר שבע וכבר תמניא יודע טעם ביאה.

הלכות יחוד

6

מלמד

אבהע"ז סי' כב סעי' כד'

כע

(א) וְעַיִן מוֹסֵף נִדְהָ יֵה. ד"ה רוכין, (ב) מִסְכַּח סוֹפְרִים פִּסְטִיז' סָה, (ג) נִכְסוֹת דָּף סָה, (ד) ירושלמי ה"ב, (ה) שבת דף קכט, (ו) ע"י שבת שם, (ז) ע"י מ"ע, (ח) נמ"ק כ"ח.

גליון הש"ס

מתני' שעשה אברהם אבינו את כל התורה. יומא כח ע"ב וע"י סוף קט"ז כפי הקונטרס שם: בנבי' אין מעמידין מזה' לא מלך. ע"י מ"ט פ"א משנה ג' דמסדרין:

תורה אור השלם

(א) וְקוֹי ה' יחליפו כח יעלו אבר פגז'שרים ירצנו ולא יענו לכו ולא יעצו: (ושעה ג' לא) (ב) עוד ינובון בשיבה דשנים ורגלים יהיו: (והיום צ' טו)

(ג) ואברהם וכן קא פגמים ו' בדרן את אברהם כפל: (בראשית כ' א)

(ד) עקב אשר שמע אברהם בקלי' וישמור משמרתו מצותי חקותי תחזיקי: (בראשית כ' ה)

לעזי רש"י

פ'קידור"א. פירוש סורק גזדים (לנשים) (ועיין ספר "מעשה אורג" עמוד נה):

ליקוטי רש"י

וקוי ה' יחליפו כח. מחליפו כח חס ומזק (וישעה ג' לא) עשה אברהם אבינו כ"ה התורה כולה. אפילו עירובי תשמישין שאינו הלכה למעשה מסיני אלא מקרא סופרים שנתמין לתמן (ויסא כ"ח):

הנהגות וצינונים

[א] ס"א שאומנתו (גליון) כ"ה בחור"י הוק: [ב] ינובא כח ע"ב מיומא דרב ע"י ויש ליישב (גליון) ע"י גליון הש"ס: [ג] ס"א שקיים (גליון): [ד] צ"ל והב"ר עורן (גליון): [ה] ולא נזכר בהרמב"ם שיהא אלו פסולין לכ"ס ואפשר דלא גרס בביריתא "ולא כ"צ" כ"כ התור"ם במ"א פ"א בעירובי ע"ש, ודע והב"ם בדיון ו' פ"א מהל' מלכים העתיק כל הביריתא זו בנדרתה ולא הערה מהשטות זו וצריכין אנו לומר דגם לפני הכ"מ היה הגוי ברמב"ם שהיה כמו דאחא לפנינו בהלכות מלכים שם בחלה' אן ממדיין מלך ולא כ"צ לא קצב ולא ספר וכו' אבל בנוסחת הרמב"ם שהיה לפני התנ"י' לא היה כתוב כך ועי' ברש"י שבת טו. ד"ה שני גרדיים וכו' וכן בספר החינוך מצוה תק"ט איתא "ולא כ"צ" (גליון): [ו] פ"י הולך בקומה זקופה (גליון): [ז] הסי' (רש"י). ובדפו"י הנוסח בהמשך "קדר. בצ"ע קרנות": [ח] רש"י שבע"י ור"ן קדרות:

באותן ריחיים של יד כדאמר' אלו מלאכות שהאשה עושה לבעלה טוחנת וכו': רובללים. מוכרי בשמים לנשים: ספרים. נשים צריכות להם כבשיל בניהם: אומן. מקיז דם: בורסקי. מעבד להם עורות לנעול: בלן. מחמם מרחצאות:

עשרה יוחסין

הב"י ש"ש שמים. ואין דעתי אחריה לחיצת אשיות אלא לחיצת קוצרה ולעשות קורת רוח לאמה כשאני מחבב את צמה: מתני' לא ילמד רווק סופרים. רווק פנוי בלא אשה: סופרים. מלמדי חינוקות כלומר לא ירגיל רווק עצמו להיות מן הסופרים וצגמר' מפרש טעמה

הכל לשם שמים: מתני' לא ילמד אדם רווק סופרים ולא תלמוד אשה סופרים רבי אלעזר אומר אף מי שאין לו אשה לא ילמד סופרים ר' יהודה אומר לא ירעה רווק בהמה ולא יישנו שני רווקין בטלית אחת וחכמים מתירים: גמ' מאי טעמא אילימא משום ינוקי והתניא אמרו לו לר' יהודה לא נחשדו ישראל על משכב זכור ולא על הבהמה: אלא רווק משום אמהתא דינוקי אשה משום אבהתא דינוקי: ר' אלעזר אומר אף מי שאין לו: איבעיא להו מי שאין לו אשה כב"ץ או דלמא בשאינה שרויה אצלו תא שמע אף מי שיש לו ואינה שרויה אצלו לא ילמד

פרק רביעי קידושין פב.

הכל ש"ש שמים. ועל זו אנו סומכין השתא שאנו משתמשים בנשים: לא ילמד רווק סופרים. פ"י תלמידים רווק הוא אדם פנוי שלא נשא אשה מעולם ותרגום של וצחורים כשול יכסלו הוא רווקים (ישעה ט): ולא ירעה בהמה. מפני שיש לו תאווה יומר מאש אחר שנשא אשה:

לא יתייחד עם הנשים. פ"י צקונת' ואפילו עם נשים הרצה ודווקא רוכל אצל איש אחר מותר וקשה להר"ם דלמיר לעיל (דף פה). אנשים מצננים ונשים מצחמן חוששין משום יחוד משמע דלסור להתייחד עם נשים הרצה לכ"ע לכן נ"ל לא יתייחד עם הנשים אפילו אשתו עמו דשרינ' לעיל (דף פ): דכיון דהוי רוכל איכא חששא טפי: אלא הב"י ש"פ וכו'. "פירוש לפי מנולו דכני ומי ומנוי לאו צרכותא תליא מילתא אלא צמולא תליא מילתא":

הדרן עלך עשרה יוחסין

סופרים: ר' יהודה אומר לא ירעה כו': תניא אמרו לו לרבי יהודה לא נחשדו ישראל על משכב זכור ולא על הבהמה: מתני' כל שעסקיו^א עם הנשים לא יתייחד עם הנשים ולא ילמד אדם את בנו אומנות הנשים רבי מאיר אומר לעולם ילמד אדם את בנו אומנות נקיה וקלה ויתפלל למי שהעושר והנכסים שלו שאין אומנות שאין בה עניות ועשירות שלא עניות מן האומנות ולא עשירות מן האומנות אלא הכל לפי זכותו רבי שמעון בן אלעזר אומר ראית מימך חיה ועוף שיש להם אומנות והן מתפרנסין שלא בצער והלא לא נבראו אלא לשמשני ואני נבראתי לשמש את קוני אינו דין שאתפרנס שלא בצער אלא שהורעתי מעשי וקפחתי את פרנסתי אבא גוריון איש צדיין אומר משום אבא גוריא לא ילמד אדם את בנו חמר גמל קדר ספן רועה וחנוני שאומנותן אומנות ליסטים רבי יהודה אומר משמו^ב ההמרין רובן רשעים והגמלין רובן כשרין הספנין רובן חסידים טוב שברופאים לגיהנם והכשר שבמבחים שותפו של עמלק^ג רבי נהוראי אומר מניח אני כל אומנות שבעולם ואיני מלמד את בני אלא תורה שאדם אוכל משכרה בעולם הזה והקדן קיימת לו לעולם הבא ושאר כל אומנות אינן כן כשאדם בא לידי חולי או לידי זקנה או לידי יסורין ואינו יכול לעסוק במלאכתו הרי הוא מת ברעב אבל התורה אינה כן אלא משמרתו מכל רע בנערותו ונותנת לו אחרית ותקוה בוקנותו בנערותו מהו אומר^ד וקוי ה' יחליפו כח בוקנותו מהו אומר^ה עוד ינובון בשיבה וכן הוא אומר באברהם אבינו^ו ואברהם זקן וה' ברך את אברהם בכל^ז מצינו * שעשה^ח אברהם אבינו את כל התורה כולה עד שלא ניתנה שנאמ'^ט עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמרתו מצותי חוקותי ותורותי: גמ' תנו רבנן כ"ץ שעסקיו עם הנשים סורו רע כגון הצורפים והסריקים והנקורות והרוכלין והגרדיים והספרים והכובסים והגרע והבלן והבורסקי' * י אין מעמידים מהם לא מלך ולא כהן גדול^י מאי טעמא לא משום דפסילי אלא משום דזיל אומנותיהו תנו רבנן עשרה דברים נאמרו בנרע מהלך על צידו^{יא} ורוחו גסה ונתלה ויושב ועינו צרה ועינו רעה אוכל הרבה ומוציא קימעה וחשוד על העריות ועל הגזל ועל שפיכות דמים^{יב} דרש בר קפרא לעולם ילמד אדם את בנו אומנות נקיה וקלה מאי היא אמר רב יהודה

מחמא

לרפאות העני ואינו מרפא: טוב שבמבחים. ספיקי טריפות צאות לידו וחס על ממונו ומאכלין: אב"י התורה אינה בן. שאף הצא ל ידי זקנה או יסורין ואינו יכול לעסוק זה הוא אוכל ממתן שכרה דכמיז עוד ינובון צניעה: גמ' סורו רע. מנהגו רעה קרצתו רע להשתדל עמו שיהא סר אליו וצא לציתו: הצורפין. לורפי וזה העושין לנשים שירין ממים ועצמות: הסריקים. סורק גזדים לנשים פלוקיידי"ל: הנקורות. מנקרי ריחים של יד שגשים טוחנות צהם כדמתן בנחצות (דף טז): אלו מלאכות שהאשה עושה לבעלה טוחנת ואופה ואמרין (שם) בחיחא דלידא: והרובלין. מוכרין קישוטי בשמים לנשים: והפריין. הנשים לריכות להן כשציל צניהם: והגרע. אומן המקיז דם על שם שמגרע את הדם: הבורסקי. מעבד להם עורות לנעול: והב"ן. מתמסס מרחלאות: מהלך על צידו ורוחו גסה ונתלה ויושב. שלשנן סימני גאווה אצל אין זו דומה לזו וצוקלן הוא חלוק ממדת הכשרים מנלה ויושב אינו יושב אלא אם כן נסמך או לאחוריו או על ידיו דרך להוציא: ועינו רעה. נתן עיניו בצריאס שיתלו ויהיו לריכין לו: אויב' הרבה. שמלומד לאכול עם כמה אנשים בכל יום: ומוציא קימעה. מתוך שמאכלו יפה בלחם נקי ובשר שמן שממעטיס את הזבל שכל אדם מכין לסעודת הקוה מאכל צריאס^א: וחשוד על הצריות. מתוך שהנשים לריכות לו ועסקו עממן: ועל' הגזל. שהנשים חולות מצעליהן ונותנות לו: ועל' שפיכות דמים. זמנין דשפי ליה לדמא לפחות מרחצות^ב:

מחמא

ולפי' הם חסידים: טוב שברופאים. שממיתים החולה: שבמבחים. ספק טרפות בא לידם וחסים על ממונו כל זה פ"ש. ואית דמפרשי' שהאומנות מלמדו אכזריות אפי' הטוב שבהם אכזרי ורע כעמלק: הצורפים. צורפי זהב ועושים תכשיטים לנשים: הסריקים. שסורקים בגדים לנשים: [והנקורות]. נוקרי ריחיים לטחון והנשים טוחנות: נשים צריכות להם כבשיל בניהם: אומן. מקיז דם: בורסקי. מעבד להם עורות לנעול: בלן. מחמם מרחצאות:

חשק שלמה על תוס' ר"י הוקן (ב' צ"ל תמר גמל קדר ספן לא עלו כו'.

עין משפט נר מצוה

קבד א מיי' פכ"ז מהל' אסורין בלא הל' יג ומיי' פכ"ז מהל' מ"ת הלכה ד סמג לאון קפט טוש"ע אה"ע סי' כב סעיף כ: קבד ב מיי' פכ"ז מהל' אסורין בלא הל' ז טוש"ע אה"ע סי' כד: קבד ג מיי' שם הלכה יג טוש"ע אה"ע סי' כב סעיף כ: קבד ד מיי' פ"א מהל' מלכים הלכה ו:

תוס' ר"י הוקן

רווק. פנוי בלא אשה: סופרים. מלמדי חינוקות וקאמר שלא ירגיל הרווק את עצמו להיות מן הסופרים: וכן אשה לא תלמוד. לא תרגיל ובגמ' מפרש טעמא: מי שאין לו אשה. בגמ' מפרש: לא ירעה. שלא יבא על הבהמה: בטלית אחת. משום משכב זכור: מתירים. שלא נחשדו ישראל לא על הזכור ולא על הבהמה: חשדא דינוקי משכב זכור. אמהתא. שמוליכות בניהן לבית הספר: כלל. ומוסיף את"ק דתיק דוקא קאמר שלא נשא מימיו אשה ר' אליעזר ואמר אפי' נשא ומתה. או דלמא כשאניה שרויה אצלו דתיק קרי רווק כל מי שאין לו אשה. ואחא אייהו למימר אפי' יש לו אשה ואינה שרויה אצלו שם אסור ללמד: תא שמע וכו'. והא דרבי ר' אליעזר הוא וכן עיקר שאם נפרש אינה שרויה אצלו אינה עומדת עמו ואינו מתייחד עמה היינו אין לו אשה. ומסתברא איתא הוא בעיר א' ללמד והניח אשתו כעיר אחרת שאסור דהא אין לו אשה כאן. ואית דמפרשי' שרויה אצלו אית' שרוי רבנן. מיהו כל זה בתניקות אבל בגדולות לא שייך הכא לא אמהתא ולא אבהתא ומותר: לא ילמד אדם וכו'. כלומר כל אדם חייב ללמד את בנו אומנות כדמוכתי פ"ק דמכלתין מקרא וראה חיים עם האשה אשר אהבת ובפ' אלו מציאות מוכיחים מוודעת להם זה בית חריים כלומר אומנות. וכדוושלמי חזי ליה מקרא אהתיג ובחדת בחיים זו אומנות ואפי' לא לילמוד אומנות עם הנשים: שאומנותו עם הנשים. והנשים צריכות לו לא יתייחד עממן לפי שכולן מחפות עליו ואילו אינוס אחרתא עם שתי נשים תנן אב' ג' או מותר: (ב' כל אלו גדולים. כשהולכים על בדרכים גוזלים עצים ופירות ועוד שנשכחים לבני אדם ומעבירים על תנאם: רועה בחמות שלו. שמעבירן בשדות אחרות: חנוני. מלומד בהנאה להטיל מים ביין וצורות בחסין: כשרים. שפורשים למקום גרודי חיות ולטטים ולבם נשבר: והספנים. יותר עומדים חוסים סכנה מן הכלים והטטים על ממונו כל זה פ"ש. ואית דמפרשי' שהאומנות מלמדו אכזריות אפי' הטוב שבהם אכזרי ורע כעמלק: הצורפים. צורפי זהב ועושים תכשיטים לנשים: הסריקים. שסורקים בגדים לנשים: [והנקורות]. נוקרי ריחיים לטחון והנשים טוחנות: נשים צריכות להם כבשיל בניהם: אומן. מקיז דם: בורסקי. מעבד להם עורות לנעול: בלן. מחמם מרחצאות:

לא ילמד רווק סופרים וכו'.

מחלוקת ת"ק ורבי אלעזר - לדעת רבי אלעזר אף בנשוי לא ילמד כשאשתו אינה שרויה אצלו, הרמב"ם (איסור"ב פכ"ב הי"ג) כתב ואם יש לו אשה למלמד יכול ללמד תינוקות אפילו אינה עמו בבית הספר אלא היא בביתה והוא מלמד במקומו, וכהמגיד משנה (פכ"ב הי"ג) שהרמב"ם פוסק כר"א ולכן כתב שאין צריכים שאשתו תהי' עמו בבית הספר אבל צריכים שתהי' עמו באותה עיר, דאילו לפי ת"ק הרי אין צריכים שתהי' עמו אפילו באותה העיר, ושוב הסיק המ"מ שר"א סובר שצריכים שתהי' אשתו שרוי' אצלו בבית הספר, ואילו ת"ק סובר שאין צריכים שתהי' שרוי' אצלו בבית הספר, אבל אם אינה נמצאת בתוך העיר גם ת"ק אוסר, ולעולם הרמב"ם פוסק כמו ת"ק. הכס"מ (פ"ב ה"ד בהל' ת"ת, וכן בב"י יו"ד סימן רמה) כתב, דהרמב"ם פסק כרבי אלעזר כיון דהגמרא שקו"ט בדעתו שמע מינה דהלכה כמותו [והכס"מ פשיטא ליה דלר"א אי"צ שתהיה עמו בבית].

אשה לא תלמד קטנים, האם מיירי גם בנוואה - בפסקי הרא"ש (כו) כתב שדוקא אשה פנויה לא תלמד תינוקות, אבל הכסף משנה תלמוד תורה (פ"ב ה"ד) כתב שאסור אפילו באשה נשואה משום שאין דרך בעלה להיות בבית, ובאיש נשוי מותר משום שאשתו משמרתו, ועין במגיה בט"ז שטעם זה א"ש רק אם אנו סוברים שגם לת"ק בעינן אשתו בעיר.

מה הדין כשבעלה בעיר - דעת החלקת מחוקק ס"ק כ"א דכשבעלה בעיר אין חשש, וכ"כ בפרישה כ"ו, אבל ביש"ש סי' כ"ז כתב בד' הרמב"ם שאפי' בבעלה בעיר אסור, וכ"כ הב"ח ביו"ד רמ"ה, ובט"ז יור"ד סק"ז, וכ"כ הברכי יוסף (שם סק"ה) ופ"ה הטעם דכיון דמביאות בניהם גייסי ביה, ושיטת הבית שמואל (ס"ק כ"ב) דאפילו אם בעלה באותו בית אסור כיון שדרכו ליסע למקום אחר.

האם יש חשש גירוי במלמדת - ונפק"מ במקום שאין חשש ליחוד, עי' פרישה (ס"ק כ"ה) כתב ד"מתגרה ו"מתיחדים עמה הכונה אחת אלא באיש שהוא מתגרה נקט גירוי משא"כ באשה האיסור הוא מפני שהיא מתיחדת ומכינה את עצמה לכך, אמנם הבית שמואל (ס"ק כ"א) כתב וז"ל אבל בנשים לא שייך גירוי ואין איסור אלא אם מתיחדת.

במלמד אין חשש יחוד - המהרש"ל (הו"ד בדרישה יו"ד סימן רמה' ס"ק ד) כתב, דבאיש שכיחי תינוקות דמשמרים אותו מיחוד ולכך האיסור הוא רק משום שמתגרה בנשים ולכך האיסור הוא רק באינו נשוי, אולם באשה לא שכיחי גבה תינוקות גדולים דמשמרים ולכך אסור ג"כ משום יחוד, בב"ח כתב שבמלמד אין חשש יחוד רק גירוי משום שדרך המלמדים ללמד בבית ספר משא"כ האשה מלמדת בביתה, בידי אליהו כ' שרוב האימהות בעליהן בעיר משא"כ האשה המלמדת לפעמים בעלה לא בעיר.

מלמד שאשתו בעיר - הכסף משנה ביאר ההיתר במלמד נשוי כיון שאשתו עמו היא משמרתו לפי שדרכה להיות תמיד בבית, הבית שמואל (כב) הבין שלפי הכסף משנה יש במלמד חשש יחוד וע"י שאשתו בעיר אין חשש יחוד, וכן משמע בפרישה (יו"ד כ'), אמנם באמרי יושר (ח"ב ט') פליג על הב"ש שלא מועיל אשתו בעיר והעמיד את הכס"מ באופן שאשתו יצאה לזמן קצר רק בזה מצילתו מן היחוד, ועי' בבאר יהודה שכאן קיל דהוי ספק יחוד ועוד שהרי הב"ח הוכיח שהאיסור הוא משום גירוי ולא משום יחוד, ועי' בעזר מקודש ס"ה דאין דין של אשתו בעיר.

קדושה. הלכות איסורי ביאה פכ"ב

יג מי שאין לו אשה וכו'. במשנה שם (דף פ"ב.) לא ילמד ריוק סופרים ולא תלמד אשה סופרים רבי אליעזר אומר אף מי שאין לו אשה לא ילמד סופרים ובגמרא ריוק משום אמהתא דיוניקא אשה משום אבהתא דיוניקא. עוד שם על הא דרבי אליעזר איבעיא להו מי שאין לו אשה כלל או דילמא כשאין שריי אלאה ת"ש אף מי שיש לו אשה ואינה שרייה אלא לא ילמד סופרים ואמרו בירושלמי ואינה שרייה אלא באומר מקום. ונראה שרבינו פוסק כרבי אליעזר משום דשקלו וטרו בגמרא אליהוי ויש לחלוק ולומר משום דנפקא מינה לת"ק הוא והכי קא בעי מי שאין לו אשה כלל קאמר ואמא לאוסופי את"ק דלילוי ח"ק אמר דוקא ריוק שלא נשא מעולם ואמר ר' אליעזר אפי' נשא כיון שאין לו עכשיו או דילמא כשאין שרייה אלא דלילוי ח"ק והכי קא בעי מי שאין לו עכשיו ריוק נמי קרי ליה ואמא רבי אליעזר למימר דאפילו יש לו ואינה שרייה אלא לא. מיהו לענין הלכתא קי"ל כהם משנה דכל שיש לו עכשיו יכול ללמוד. וכן נראה מן ההלכות שלא הכירו בשא"ז ואע"פ שהיה להם להזכירה כדי לדעת דברי ח"ק אפשר שסמכו דקמס ריוק הוא מי שאינו נשוי עכשיו ואפשר שרבינו ז"ל סובר דהאי שרייה אלא בזית הספר קאמר ולא קי"ל כרבי אליעזר אלא כח"ק דכל שהוא נשוי עכשיו מותר ואע"פ שאשכח במקום אחר וכן עיקר:

יד תקנו חכמים שתהיינה הנשים וכו'. כסנהדרין פרק כ"ג (דף י"ט.).

מז אין ממנין אדם נאמן וכשר וכו'. ירושלמי פ"ק דכמוצות אמר רבי זעירא מתניתא אמרה אפילו כשרים אין ממנין דהני אפי' סקד שנהסידים אין ממנין אותן אפוטורפוס לעריות:

אסור לאדם למנות וכו'. בנכרכות פרק הירואה (דף ס"ג.) תניא רבי אומר לעולם אל ימנה אדם אפוטורפוס בתוך ביתו מנה לן מיוסף שאלמלי לא מינה פוטריס את יוסף אפוטורפוס בתוך ביתו לא בלא לאוהו דבר ונע"ז פרק אין מעמידין (דף כ"ב:) תני רב יוסף ארמלמא לא תרבי כלל ולא

תשרי צר בי רב באופסיה. ובהשגות א"א הפרז על מדומיו וכו'. ואפשר שרבינו סובר שהמהלכנות שהוא בדרך מקרה מותר כל זמן שאין שם ייחוד וכדמשמע בעירובין פרק כולד מעבדין (דף נ"ג:) דא"ר יהושע פעם אחד נמארתמי אלא אכניה אחת וכן בחולין משמע גבי הנותן לפונדקית אבל לא אמרו אלא דירה קבע והוא בתלך אחד:

מז לא תקנה אשה עבדים וזכרים וכו'. ואפי' קטנים וכו'. בנריתא פרק אהרו נשך (ב"מ דף ע"ה.).

יו אין דורשין בסתרי עריות וכו'. בחגיגה (דף י"א:) ריש פרק אין דורשין בעריות ג' והטעם שהזכיר רבינו מפורש שם בגמרא: **יח אמרו חכמים בשעה שנצטוו וכו'.** בספרי ושמע משה את העם בוכה למשפחותיו מלמד שהיו ישראל מנערים בשעה שאמר להם משה לפרוש מן העריות ומלמד שהיה אדם נושא אחותו ואחות אחיו ואחותו ואחותו ואחותו דיומא (דף ע"ה.) בוכה למשפחותיו על עסקי משפחותיו:

יט ואמרו חכמים גזל ועריות וכו'. בפרק אין דורשין: ועוד אמרו חכמים:

ובו' ב"ב פרק גט פטו (דף קס"ה.): **כ גדולי החכמים וכו'.** צפ"י יוסטין (דף פ"א): **כא וכן יתרחק מן החשוק וכו'.** בלכות שחוק וקולת ראש מרגילין לעריות: **ולא ישב בלא וכו'.** בפרק הנע"י (דף ק"ב:) כל אדם שאין לו אשה שריי בלא שלום שנאמר וידעת כי שלום אהלך ופקדת נוך ולא מחטא: גדולה מכל זאת אמרו וכו'. בנריתא בקידושין (דף ל'): אם פגע בך מנוול זה משכחו לבית המדרש אם אכן הוא נמוס אם בחול הוא מתפוצץ שנאמר הלא כה דברי כלש נאום יי' וכפטיש יפוצץ סלע: ובחכמה הוא אומר וכו'. בעירובין פרק כולד מעבדין (דף נ"ד.):

סליקו להו הלכות איסורי ביאה בס"ד:

מה שישמע מן הרב: **יד** "אין לך דבר בכל התורה כולה שהוא קשה לרוב העם לפרוש אלא מן העריות והביאות האסורות. אמרו חכמים בשעה שנצטוו ישראל על העריות בכו וקבלו מצוה זו בתרעומות ובכיה שנאמר בוכה למשפחותיו על עסקי משפחות: **יט** ואמרו חכמים גזל ועריות נפשו של אדם מתאוה להן ומחמדתן. ואין אתה מוצא קהל בכל זמן וזמן שאין בהן פרוצין בעריות וביאות אסורות. [ועוד] אמרו חכמים רוב בגול מיעוט בעריות והכל באבך לשון הרע: **כ** לפיכך ראוי לו לאדם לכופ יצרו בדבר זה ולהרגיל עצמו בקדושה יתירה ובמחשבה טהורה ובדעה נכונה כדי להנצל מהן. ויזהר מן הייחוד שהוא הגורם הגדול. גדולי החכמים היו אומרים לתלמידיהם הזהרו בי מפני בתי הזהרו בי מפני בתי. כדי ללמד לתלמידיהם שלא יתביישו מדבר זה ויתרחקו מן הייחוד: **כא** וכן ינהוג להתרחק מן החשוק ומן ההשכרות ומדברי עגבים שאלו גורמין גדולים והם מעלות של עריות. ולא ישב בלא אשה שמנהג זה גורם לטהרה יתירה. גדולה מכל זאת אמרו יפנה עצמו ומחשבתו לדברי תורה וירחיב דעתו בחכמה שאין מחשבת עריות מתגברת אלא בלב פנוי מן החכמה. ובחכמה הוא אומר אילת אהבים ויעלת חן דדיה ירוך בכל עת באהבתה תשגה תמיד:

א טור שם ס' כ"ד סמ"ג שם: ב נכרכות דף ס"ה:

סליקו להו הלכות איסורי ביאה בס"ד

מגדל עז

יפרש ר"מ ז"ל שלא חשבה כלשון המשנה אשמו ע"י שלש בפרק אע"פ ובאופסיה ר"ל כשיסמא כי אכסנא הוא האורח הלא להאכסנא אלא בעל הבית ואופסיה הוא כמו פונדק או קרוב ויעלו זה דברי ר"מ ז"ל על מונס וכן כח כלשון הר"ם מקולי מדעת רבנמי צעלי החוספות ז"ל אות בלכות: **יו** אין דורשין בסתרי עריות עד מה שישמע מן הרב. במסכת חגיגה ריש פרק אין דורשין (דף י"א:) **יח** אין לך דבר בכל התורה כולה בו' עד שהוא הגורם הגדול. זה מפורסם בכמה מקומות בירושלמי ובגליל ובגמרא: גדולי חכמים היו אומרים עד ויתרחק מן היחוד. סוף פרק י' יוסטין (דף פ"ו:) **כא** וכן ינהוג בו' עד עריות. פ"ק דטוטה (דף ב') ובכמה מקומות: ולא ישב בלא אשה עד סוף ההלכה. פרק הנע"י (דף ק"ב):

מז אין ממנין אדם בו' עד שאין אפוטורפוס וכו'. בהרבה מקומות היא הלכה רווחת: **מז** אסור לתלמיד חכם לשבון וכו' עד אשמו עמו. בתב הראב"ד ז"ל הפרז על מדומיו וכו': ואני אומר הפסוק גדולה ופרישות גדול מזה שנינו סוף פרק י' יוסטין (דף פ"א:) גבי הא דמניא אסור להתייחד עם כל העריות ואפי' עם בהמה אפי' מכלי נהו מכולה דברא רב שעת מעבר ליה מנרא ע"כ ואם זה צהמה כ"ש באלמנה. ומה שכתב הראב"ד ז"ל הוא ריש פרק אין מעמידין (דף כ"ב) דמי רב יוסף ארמלמא לא תרבי כלל ולא תשרי צר בי רב באופסיה. ולפי דעתי כי ר"מ ז"ל פ"י זאת בתלמוד כלשון דכתיבם צר בי רב ובהנה רבות וכדמפרש טעמא בגמרא משום דלניע לה ומ"ש כאן ר"מ ז"ל הוא בתלמוד חכם גדול הנקרא לורבא מרגנן דיומא דאבי ורב ששם שהיו גדולים ומלמדין תורה בנבים לריבין ליהרר מן החשד יומר כלאמרי' בכמה מקומות. או שמה

הגהות מיימוניות

יד [ג] בבית הכסא בשבשות מיירי שהיו בתי כסאות שלהן בשדות חוץ לעיר והכל נפנין שם פרש"י:

סליקו להו הלכות איסורי ביאה

מדע. הלכות תלמוד תורה פ"ב

ג' ומ"ש מלמד תינוקות וכו'. למד כן מדאמרין פ' לא יספור דמשום דרביא דיואב לא דק בשיבושא חד דטעה ויזכר נאמר עליו ארור עושה מלאכת ה' רמיה וממילא שמעין דה"ה לכל הגורם לטעות המינוקות:

ד' ומי שאין לו אשה וכו'. משנה בסוף קדושין (דף פ"ג). לא ילמד רווק סופרים ולא תלמד אשה סופרים רבי אליעזר אמר אף מי שאין לו אשה לא ילמד סופרים ואמרין בגמ' דה"ק אפילו יש לו ואינה שרייה אללו. ונראה מדברי רבינו שפוסק כר"א וכן נראה עוד מדבריו פ' כ"ב מהלכות איסורי ביאה. וטעמו משום דשקלו וטרו בגמ' אליציה. והרב המגיד דחה שם טעם זה וכתב שגמרא מדברי רבינו דהלכות כה"ק ושכן נראה לו עיקר. ומ"ש וכל אשה, כלומר ואפילו נשואה דבשלמא גבי איש כיון שאשמו עמו היא משמרה לפי שדרכה להיות ממד בבית אצל און דרך האיש להיות ממד בביתו. וטעם האצות והאמהות מפורש שם בגמ':

ה' ו ב"ה תינוקות. מומרא דרנא פ' לא יספור (במכא כ"א). ובמ"ש מוליכין את הקטן וכו'. שם פלוגתא דאמוראי הי עדיף גרים ולא דייק כלומר שלמא הרבה ולא דייק בלימוד המינוקות שלא ישמשו או דייק ולא גרים. ולא ראה רבינו להכריע משום דהלל מיימרא דרנא ולא מיימי ראה ור' דימי בר פלוגתא מיימי ראה וכוין דרנא הלא מלכיה דתלמודא טפי מר' דימי ה"ל שקוליס ויבאו שניהם ולכן הלה דעתא אצוי של מניין. או ניימא דסבור ז"ל דכיון דלא איפסיקא הלכתא אין משמין המינוקא אלא למלאך דגרים ודיין. ושעור דבריו כן הם לתלמד אחר שהוא מהיק. ממנו בין במקרא בין בדקדוק כלומר בשניהם. וזה נראה עיקר: בד"א בשניהם שניהם. מיימרא דרנא שם (במכא כ"א).

אחד

לא תלמד תינוקות מפני אבותיהם שהם באים אצל הבנים: ה' עשרים וחמשה תינוקות למדים אצל מלמד אחד. היו יותר על עשרים וחמשה עד ארבעים מושיבין [ג] עמו אחר לסייעו בלימודם. היו יותר על ארבעים מעמידין להם שני מלמדי תינוקות: ו' מוליכין את הקטן ממלמד למלמד אחר ° שהוא מהיר ממנו בין במקרא בין בדקדוק. במה דברים אמורים כשהיו שניהם בעיר אחת ולא היה הנהר מפסיק ביניהם. [ז] אבל מעיר לעיר או מצד הנהר לצדו

א כ"ב ח'. טור י"ד סי' רמ"ה: ב סמ"ג עשין י"ב. טור י"ד ג: ג כמנחות כ':

לחם משנה

ז"ל נראה שמה שכתב רבינו או למד בטעום ר"ל שהמלמד עצמו טועה שכן כתב שם שרבינו כחכ פ' רש"י והוא ז"ל ביאר דעמו של רש"י כן שר"ל שהמלמד עצמו טועה ואם כן משמע דס"ל דשעת רבינו הוא כן ולפי זה לא הוכחו דבריו גרים ולא דייק שפירוש לא דייק משמע שר"ל שהמלמד אינו מלמד בשיבוש אלא שאינו מדקדק להניין לתלמידים על נכון וכן פירשו המפרשים, אלא אם נאמר על דה דוחק בשיבוש מפרש דגרים ולא דייק שהוא לומד בשיבוש והוא מעצמו טועה ומעשה דיואב נמי לר'ך לפרש לפ"ו דזכר אקרייה שלא כדון וכל זה דוחק דמעשה דיואב משמע דקדון אקרייה כמו שהכריחו שם בחסו' ואם כן הא דגרים ולא דייק כמו בכה"ג הוא דעלה מיימי בגמרא הא דיואב ור'ך לתת טעם לרב המגיד למה פירש כן דבריו רש"י ז"ל ונראה שפירש כן כדי לתרץ הקושיא שכתב עליו הסו"ן ז"ל דלדידיה קשה דרנא אדרנא דהא הוא אמר לעיל שבשחמא ממילא נפקא לך חילק הרב המגיד דמה שאמר למעלה הוא שהרב אינו מלמד בשיבוש אלא שהמלמד נשמש מעצמו והא דאזי שבושא ממילא נפקא אצל הכא איירי בשיבוש שהרב עצמו מלמדו וזכה"ג אמרין שבשחמא כיון דעל על דכיון דהרב עצמו מלמדו הא לא נפיק מיימי כיון שרשום בזכרוננו מפני שהרב אמר לו כך. זה נראה לי שהכריחו להרב המגיד לפרש כן דעת רש"י ז"ל:

ד' ומי שאין לו אשה לא ילמד תינוקות מפני אבותיהם הבאות אצל בניהם. משנה סוף פ' עשרה יוחסין (דף פ"ג). כ"ב מהלכות איסורי ביאה דנדר הרב המגיד ז"ל ע"ש:

ה' ב"ה תינוקות וכו'. פ' לא יספור (דף כ"א) אמר רבא כן מקרי דרדקי כ"ה יעוקי (למדים אצל מלמד אחד) ואי איכא חמשין מושיבין תרי וכו'. ורבינו מפרש כפירוש שכתב גמ' יוסף גסס הר' יונה וכתבו הרב מוה"ק ז"ל בלכות מ"ה סימן רמ"ה:

ו' מוליכין את הקטן ממלמד למלמד אחר שהוא מהיר ממנו בין במקרא בין בדקדוק. וזה פירוש רבינו למימרא דרנא ממקנת יושע בן גמלא דלא ממניין יוקא

ממנה

הנהגות מיימוניות

א [ב] אמר רשב"ל לר' יהודה גשואה מקובלי ב' עד רבי אומר מחריבין אותה, ע"ב: [ג] [שבת ק"ט] אמר רב המנונא לא הרבה ירושלים אלא בשביל שביטלו בה תינוקות של בית רבן שנאמר שפך על עולל ברוח: ב [ג] והוא דהתן בבסכת אבות בן חמש למקרא היינו לנצל עמו שאביו מלמדו מעט וכן שש לבסוף ליה בתורא אי נמי ההיא דמסכת אבות איירי בבירא גמור וכן משמע בכתובות פ' נערה ע"ש, ע"ב: [ג] והרא"ש כתב המשום מושיבין להם שנים, ע"ב: ה [ג] סך מקרי דרדקי כ"ה יעוקי אבל בפחות מכאן יש כאן ב' האחר קורא הרבה ואינו מוקדק מעטם להביא על נכון והאחר אינו קורא כל כך אלא שמדקדק עמהם להביאם יותר לוקחים אותו מלמד שמדקדק יותר, ע"ב: [ד] מתקנת ירושע בן גמלא לא ממניין יוקא ממנה למהא כתבו התוספות והוא דאיכא ב"ה

פ"ב א מושיבין מלמדי תינוקות וכו'. במכא פ' לא יספור (דף כ"א). המקין יושע בן גמלא שיטוי מושיבין מלמדי תינוקות בכל מדינה ומדינה וזכר עיר ועיר: וכל עיר שאין בה תינוקות וכו'. שבת פרק כל כחצי (דף ק"ט): אמר ר"ל משום ר' יהודה נשאה כך מקובל אני מאבותי כל עיר שאין בה תינוקות של בית רבן מחריבין אותה ואמרי לה מחריבין אותה. ורבינו קיים שמי הלשונות דברימא מחריבין אנשיה והדר מחריבין אותה כלומר מחריבין אותה. ומ"ש שאין העולם ממקיים וכו', שם:

ב מבניסין את התינוקות להתלמד וכו'. פ' לא יספור (במכא כ"א): גבי מקנת יושע בן גמלא תולא שהיה מכניסין אותם כן שש כן שבת ומשמע ליה לרבינו דהא דבריה הא כמחוס וכ"כ הסו"ן: ומ"ש ופחות מכן שש אין מכניסין. בפ' לא יספור ופירש נערה (כמנחות ג'). דל"ל רב לרב שמואל בר שילת שהיה מלמד תינוקות בזיר מנר שם לא תקבל בר שם קבל וספי ליה כמורא כלומר הלעיטוהו מורה. והא דתנן בפ"ה דלכות בן חמש למקרא איכא למימר דמשמע לרבינו והיינו בן חמש שליומם שכתב שבת שם: ובמה איתא המלמד וכו'. פ' לא יספור (במכא כ"א) ח"ל רב לרב שמואל בר שילת כי מחית יעוקי לא תמחי אלא דערקתא דמקאלא: ויושב ומלמד כל היום וכו' ולא יבטלו התינוקות וכו', ומ"ש אבל בשבת אין קורין בתהילה וכו', דרייתא פרק אין צין המורד (נדרים ל"ז). תינוקות לא קורין בתהילה בשבת אלא שוין בראשון. "פי' לא קוראין בתהילה מה שלא קראו בימייהם אלא שוין בראשון אם קראו כלום ראשונה לפני השבת שוין אותו בשבת אע"פ שהיא חזרה ראשונה עכ"ל. וכן פירשו המוספות והי"ד ע"ש:

ואין מבטלין התינוקות ואפילו לבנין בית המקדש. מיימרא כל כחצי (שבת ק"ט):

פ"ב א וכל עיר שאין בה תינוקות וכו' (עין כ"מ). ופי' מחריבין לשון חרס וידידי שמחריבין לאנשי העיר. אצל רש"י ז"ל לא פירש כן אלא מלשון חרבה ופמנה:

ב ובמה אותן המלמד וכו'. בפ' לא יספור (דף כ"א). אמרו כי מחית יעוקא לא תמחי [ליה] אלא דערקתא דמקאלא דקרי קרי דלא קרי ליהוי נזותא לחריב. כלומר הכה אותם דנזותא קטנה והמינוקא אשר ישמע ויקרא מחמת ההכאה קרי ומי שלא ישמע ולא יקרא יהיה נזותא לחריב. כלומר לפחות יהיה שם כדבריהם ויבין מעט ממה שהאחרים אומרים: ג מלמד התינוקות וכו'. שם בפ' לא יספור הביאו מעשה דיואב דהוא אקרייה וזכר דכין כמו שפירש ר"מ ומ"מ הוא רמיה משום דלא אשגח למיעד היכי היה קרי תלמידיה: עוד שם בגמרא תרי מימרי ולא הוכיחה רבינו. חדא הא מקרי דרדקי דגרים ואיכא אחרינא דגרים טפי מיימי דאיכא פלוגתא דרב דימי ורבא אי מסלקין ליה ואידך הני מרי מקרי דרדקי חד דגרים ולא דייק וחד דייק ולא גרים ורבא אמר מושיבין להם דהוא דגרים ולא דייק שבשחמא ממילא נפקא ורב דימי אמר מושיבין דייקין ולא גרים שבשחמא כיון דעל על והוצאו בלכות. ויש חומה למה לא הוכיחו רבינו והרב מהרי"ק ז"ל כתב ולא ידעתי למה. וז"ל דרבינו סמך על מה שכתב בפ"י מהלכות שכירות כשהביא מיימרא דרנא לקמן דספר מתא וכו' כתב שם ומלמד תינוקות שפשע בתינוקות ולא למד או למד בטעות וכל היולא בזה מסלקין וכו'. והרי נרמזים כאן השני מיימרות דהמיימרא האתם דחד דגרים ואיכא אחרינא דגרים טפי מיימי משמע ליה לרבינו שהראשון הוא פושע וזהו שכתב שפשע ולא למד וכו'. והמיימרא השני שהיא חד דגרים ודייק וכו' הרי כתב שם או למד בטעות שפירשו שמה שהוא גורם לתינוקות אינו מדייק להביאם יפה אלא הם לומדים בשיבוש מפני שאינו משגיח עליהם וזהו פירוש גרים ולא דייק וכו' כיון שכתב שם שמסלקין אותם ודאי כוונתו לפסוק כרב דימי במרמי ומפני כך לא ביאר. אצל קשה לזה שמדברי הרב המגיד

גמול עוון

פ"ב א ב מושיבין מלמדו עד גרועה. הכל פ' לא יספור בנא במכא (דף כ"א): ויושב ומלמדו כל היום בולו. לפי דעתי זה פסק ממה ששנינו במסכת אבות דמוסיף יסוף ודלא מוסיף וכו' ואמרו (מענית ל"א) מנ"י בלז עד ט"ו גניסין, ואם יש לו ראה אחרת לא ידעמיה: ואין במבטלין תינוקות. פ"ק דמגילה (דף ג'). ג מלמד תינוקות עד סוף הפרק. פ' לא יספור (דף כ"א): נשלה

דער ארבעים מספיק מלמד אחד בלי סיוע ומאריבם עד המשום מושיבין אחר לסייע וכשהם אין בני העיר יכולין לכוף זה את זה להשכיר להן מלמד ע"כ תוספות: ו' [כתב המורא א] יש כאן ב' האחר קורא הרבה ואינו מוקדק מעטם להביא על נכון והאחר אינו קורא כל כך אלא שמדקדק עמהם להביאם יותר לוקחים אותו מלמד שמדקדק יותר, ע"ב: [ד] מתקנת ירושע בן גמלא לא ממניין יוקא ממנה למהא כתבו התוספות והוא דאיכא ב"ה

קיצור פסקי הרא"ש מסכת קידושין פרק ד סימן כו

כו. מי שהוא פנוי בלא אשה לא ילמד תינוקות. וכן אשה פנויה מאיש:

יב של שלמה מסכת קידושין פרק ד

כו. דין דלא ירגיל איש שאין לו אשה להיות מלמד תינוקות, וכן אשה שאין לה איש, להיות מלמדת תינוקים, ואם יש לאשה איש, או לאיש אשה, אפילו אינן עמהן בעיר מותר, וגם מותר להם לרעות בהמות, ומותר לישן עם איש אחר, שגם אין לו אשה, בטלית אחת:

לא ילמד אדם רווק סופרים (פ"ב ע"א) פי', אדם פנוי, שלא נשא אשה מעולם, לא ירגיל עצמו להיות מלמד תינוקות, ולא תלמד אשה סופרים, ומפרש בגמרא טעמא, רווק, משום אמהתא דינוקא, שמצויות אצלו, להביא את בניהם לבית הספר, ואשה, משום אביהם דינוקא. ר' אליעזר אומר, אף מי שאין לו אשה. איבעיא להו, כשאין לו אשה כלל, ומוסיף את"ק, דאמר רווק, שלא נשא אשה מימיו, ואתא ר' אליעזר למימר, אפילו היתה לו ומתה, אבל יש לו, ואינה שרויה אצלו, מותר, או דלמא בשאינה שרויה אצלו. ת"ש, אף מי שיש לו, ואינה שרויה אצלו, לא ילמד סופרים. ומכל מקום אין הלכה כר' אליעזר, ואין אסור אלא רווק, **שלא נשא אשה מעולם**. ומכל מקום נראה, דאפשר דלאו דווקא קאמר אלא **אפילו מי שאין לו אשה עתה קאמר**, וכן כתב הרמב"ם (ה' איסורי ביאה פכ"ב) והסמ"ג (לאוין קכ"ו) והטור (סימן כ"ב) מי שאין לו אשה כו'. כתב בסמ"ג (שם) מדברי הרמב"ם (שם) וכן הטור (שם), ואין צריך שיהא אשת המלמד שרויה אצלו בבית הספר, אלא היא בביתה, והוא מלמד במקומו, ומשמע, **שאם אינה שרויה בעיר, דאסור**, ואין לזה הכרע כלל, דנהי דרווק לאו דווקא קאמר, מכל מקום דווקא שאין לו אשה כלל, דומיא דרווק, אבל יש לו אשה, דהוי קצת פת בסלו, שיכול לשלוח אחריה, או לבא אצלה, לא מיתגרי ביה יצר הרע כל כך, **לא שמענו דאסור**,

גם תימה לי על הרמב"ם, דמ"ש מאשה שלא תלמד לקטנים, דמשמע, אפילו בעלה בעיר, רק שאינו דר עמה, מדלא מחלק, כמו גבי איש, או יהיו שניהם אסורים, או שניהם מותרים, וצ"ל, דהרמב"ם הולך לשיטתו, שכתב (שם), וזה לשונו, מי שאין לו אשה, לא ילמד תינוקות, מפני שאמהות הבנים באות לבית הספר ונמצא מתגרה בנשים, וכן אשה לא תלמד קטנים, מפני שאבותיהן באין בגלל בניהם, ונמצא מתייחדים עמהן, ואם כן צריכין אנו לדקדק, מפני מה כתב גבי אשה הטעם משום גירוי, ולא משום ייחוד, אלא משום דקשה ליה, דאי משום ייחוד, אפילו היה לו אשה אסורה, מאחר שאינה עמו בבית, דהא גבי אשה שלא תלמד כו', דאסור משום ייחוד, אפילו בעלה בעיר, מאחר שאינו נמצא בבית, **אלא הטעם משום גירוי הוא**, ולכן אסור, אף כשאין לו ייחוד, **דמסתמא יש לו תינוקות הרבה**, וגם כן מקצת מהן גדולים, שאין איסור ייחוד שייך בפניהם, ומכל מקום גירוי איכא, מה שאין כן **גבי אשה, שייך ייחוד, ולא שכחי תינוקות הרבה גם כן**, כי אם מעט, וגם כן קטנים, דגדולים קצת, גופייהו אסורים משום ייחוד, דגבי אשה שייך ייחוד, שהרי בוודאי יבואו אביהן בגלל בניהם תדיר, כדמשמע לישנא דהרמב"ם, ופעמים שיבואו עמהם לידי ייחוד ממש, אבל באיש אינו ייחוד בוודאי, דאין הכרח שיבואו האמהות תדיר עם הילדים, כי כל כבודה בת מלך פנימה, ואף אם באות לפרקים, לפעמים אינו ייחוד, או מחמת התינוק, או כהאי גוונא, אבל גירוי מכל מקום איכא.

אין ממנין אפילו אדם נאמן וכו'. להרמב"ם נחל לאפילו נג' נשים או טובא איכא משום יחוד נאין אשמו עמו וכן הוא לר"ם אבל לפרש"י דאש אחד עם ג' נשים וכ"ש טפי מג' אין חוששין משום יחוד קשה דהא חזר שיש צו נשים סתמא קאמר אפילו טובא ואפילו הכי אסור וי"ל דהכא כיון דשומר ציוס וצלילה אפילו רש"י מודה דאיכא חששא דילמא אדניימי מקנתן איל ועבד אסורה ולא שרי לרש"י נג' נשים אלא דוקא ציממא וכ"כ צ"י ע"ש הראב"ד דמחלק בין יחוד דציוס ליחוד דצלילה נ"ל:

י מי שאין לו אשה לא ילמד תינוקות וכו' עד סוף הפסוק. הוא לשון הרמב"ם (פכ"ג מהלכות נ"ג) ויש להקשות מפני מה כתב כאן משום גירוי ולא משום יחוד ומו אלא לא אסרין ליה אפילו יש לו אשה כשאין אשמו עמו ומשום יחוד ופ"ד דמ"ש אש דשרין טפי כשיש לו אשה אלא שאינה עמו ובאשה אסור כשאין צעלה עמה ונראה דאש

המלמד תינוקות מסתמא אינו מלמד ציט שהא דר שם אלא ציט הספר שיושבים שם שורות שורות כח לומדי מקרא כח לומדי משנה כח לומדי תלמוד א"כ אין שם יחוד כלל אלא חששא דגירוי נשים ולפיכך אין אסור אלא נאין לו אשה כלל אבל יש לו אשה אע"פ שאינה עמו אין לחוש אף לגירוי אבל משום יחוד ליכא אבל אשה שאינה מלמדת לקטנים ציט הספר אלא ציט שהיא דרה לשם איכא חששא דיחוד כשאין צעלה (עמו) [עמה] ומשום הכי נקט הרמב"ם ציט הספר גבי אש המלמד תינוקות וק"ל וראיתי לגדול אחד שכתב כאן דנרים שאינם נכונים על כן לא כחצנים ומה שכתבנו הם דברים צוררים:

[קונטרס אחרון] מי שאין לו אשה וכו' ונמצא מתגרה בנשים וכו'. מהר"ך האריך בכלן דברים שאינם מתיישבים לע"ד ועיין במ"ש בפנים ישוב הגון ואמת [עד כאן]:

יד ופ"ש ולא תלך אשה בשוק ובנה אחריה וכו'. ג"ז שם המקין ר' יוסי ציפורי שלא תהא אשה מהלכת בשוק וצנה אחריה משום מעשה שהיה. ופרש"י וצנה אחריה. צנה הקטן לא ילך אחריה אלא לפניה: משום מעשה שהיה. שגטתו פריצים מאחריה ונמנהו ציט וכשחזרה ולא ראתהו התחילה לזעקת וצוה צא אחד מהם ואמר צואי וארלו לך ונכנסה אחריו ועינו אותה:

פ"ו אין ממנין אפילו אדם נאמן וכשר להיות שומר בחצר שיש בו נשים וכו'. כ"כ הרמב"ם בק"ו א"כ (פכ"ג הט"ו) וכתב הרב המגיד דהכי אימא צירושלמי פ"ק דכתובות (סוף ה"ח): פ"ו לא ימנה אדם אפומרוס על ביתו שלא ינהיג אשתו לדבר עבירה: יז לא ידור תלמיד חכם בחצר שיש בו אלמנה אפילו אינו מתייחד עמה מפני החשד אלא אם כן אשתו עמו: יח אלמנה לא תגדל כלב: יט ולא תקנה אשה עבדים זכרים אפילו קטנים מפני החשד: כ מי שאין לו אשה (כד) לא ילמד [ב] תינוקות [ג] מפני שאמותיהם של הבנים באות לבית הספר (כה) [כח] ונמצא מתגרה בנשים [יד]

צפרק אין מעמידין (עודה זרה כג): וצפרק איזו נשך (נ"מ עא). ארמלמא לא תרבי כלבא ולא תשרי צר צי רצ ין באושפיזא וכתוב בהשגות הראב"ד (פכ"ג מהלכות הט"ו) לא ידור תלמיד חכם בחצר שיש בו אלמנה הפריז על מדותיו שלא אמרו חכמים אלא שלא יחאכסן עמה וכתב הרב המגיד על זה איפשר שרצונו קצור שהתאכסנות שהוא בדרך מקרה כל זמן שאין שם יחוד מותר וכדמשמע צפרק כי"ד מעבדין [ג] אריז"ל פעם אחת נחאכסנתי אצל אלמנה אחת [א] וכן משמע בחולין (ו): גבי הנותן לפונדקית אצל לא אמרו אלא דירה שהוא קצת והוא בחצר אחד עכ"ל:

יפ ופ"ש ולא תקנה אשה עבדים זכרים קטנים מפני החשד. צרימא צפרק איזו נשך (עא). האשה קונה שפחות ואינה קונה עבדים מפני החשד: ופ"ש דאסור אפילו קטנים. הם דברי הרמב"ם שם (פכ"ג הט"ו) ובסוף הלכות עבדים (פ"ט ה"ו) כתב שאינה אסורה לקנות אלא מן ט' ומעלה דצנצני מהכי ליכא חשד ורצונו כהנא נשך יורה דעה נסימן רס"ז (רה): דנ"ל לאפילו צפחות מן תשע אסור וכבר השבתי עליו נסימן הנזכר: כ מי שאין לו אשה לא ילמד תינוקות וכו' וכן אשה לא תלמד קטנים וכו'. משנה בק"ו קידושין (פכ): פרישה

לשון רצו הכי דייק. ולפ"ו לכאורה יש ללמד דאשה מותרת ללמד עם נקבות ואיש מותר ללמד עם זכרים מיהו זה אינו דהא רצו צ"ד ס"ס רמ"ה כתב גם בזה לא תלמד עם תינוקות גם במשנה פרק י' יוסקין דף פ"ב (ע"א) קמס וכתב בשניהן שזה ז"ל לא ילמד רווק סופרים ולא תלמד אשה סופרים ומפרש צמחא משום אבותיהן ומשום אמותיהן ולא חילק לומר דדוקא אש עם נקבות אסור ורצונו נמשך אחר לשון הרמב"ם שם הרמב"ם צפרק ב' מהלכות פ"ח (ה"ד) כתב בשניהן תינוקות וצפרק כ"כ מהלכות (ה"ג) שניה לכתוב וכתב בזה משום תינוקות ובאשה קטנים ע"ש ודו"ק ונראה דכתב תחלה לשון תינוקות שהוא לשון המשנה צעלמא שקורא קטנים בשם תינוקות וכמש"ר נמי צ"י י"ז (כג) לשון המשנה (ימחז קא): ז"ל ואפילו שמע מן התינוקות שאמרו מת פלוני וכו' ואמר כך כתב לשון הגמרא והפוסקים קטנים: (כה) ונמצא מתגרה בנשים. ז"ל מור"ש (נצאורו לטור ד"ה ומלא) הוא מדברי הרמב"ם ומה שפסס כאן לשון גירוי וגבי אשה המלמדת קטנים פסס דרישה

[כח] ונמצא מתגרה בנשים. צפ"ר ויש לומר גם כן הא דאמר באיש טעם דהתגרות היינו לאסור ללמוד עם תינוקות שיש לאמותיהן בעיר דלא שייך חדושי הגהות

[ג] בגמ' עירובין (נג): אימא ר' יהושע בן חנניא:

הגהות והערות

י' בדפוס ראשון ודפוס שני איתא, ולא תשרי בדבי רב כו': [א] לפיכך בגמ' איתא, אמר רבי יהושע בן חנניא פעם אחת נחאכסנתי אצל אכסניא, ובמס' ד"א רבה פ"ו איתא, ומעשה ברי' יהושע שנתארח אצל אלמנה אחת: [ב] בבור הגרסת עם ב"י דפו"ר ודפוס שני איתא, לא ילמד תינוקות: [ג] עיין בערוגת הברושם (ס"ק כז) שכתב דנראה דכאן מיירי במלמד עם תינוקות אל"ף ב"ת ומקרא והם קטני קטנים שהם כרוכים אחר אמותיהן ורגילים לבוא אמותיהם אצלם בבית הספר, אבל גדולים קצת ומלמדים משנה

ומ"ש ואם יש לו אשה וכו'. עד סוף הסימן הס דברי הרמב"ם נפכ"ז מהל"ב (ה"ג). ומה שכתב הרב המגיד צדקור דבריו כנצחי צטור י"ד סימן רמ"ה (קטע. סוד"ה וא"ס יט): **כתב הר"ש** נחשונה כלל ל"ב סי' י"ג שנשאל על פניה המשמשת צדית ראובן ואלא קול שמתחיד עמה אם יכולים בני משפחתה למחות שלא תעמוד אלול כי הוא פגם להם שמהיה פילגשו והשיב לא מיעיף בני משפחתה שיכולים למחות אלול בית דין כופין אותו להוציאה מצותו כי דבר ידוע הוא שהיא צדקה לטובל ונמצא בעל **נדה עכ"ל** וכתבה רבינו נס"י כ"ו:

כג (א) אסור להוציא שכבת זרע לבטלה. נפרק כל היד (נדה יג.): **ומ"ש לא יהא דש מבפנים** וזורה מבחוץ. כן משמע שם ונפ"ד' אחין (נצמות לד.):

כג (א) אסור להוציא שכבת זרע לבטלה. נפרק כל היד (נדה יג.): **ומ"ש לא יהא דש מבפנים** וזורה מבחוץ. כן משמע שם ונפ"ד' אחין (נצמות לד.):

כג (א) אסור להוציא שכבת זרע לבטלה. נפרק כל היד (נדה יג.): **ומ"ש לא יהא דש מבפנים** וזורה מבחוץ. כן משמע שם ונפ"ד' אחין (נצמות לד.):

סימן כג

פרטי רמזי דינים המבוארים בזה הסימן

[א] אסור להוציא שכבת זרע לבטלה: לא ישא קטנה שאינה ראויה לילד: [ב] כמה חמור עונש המוציא זרע לבטלה: [ג] אסור להקשות עצמו לדעת או להביא עצמו לידי הרהור או לישן על ערפו: ולא יסתכל בבעלי חיים כשנוקקין זה לזה: מותר למרביעי בהמה להכניס כמכחול בשפופרת: [ד] אסור להכניס ידו מתחת טיבורו:

א [א] אסור להוציא שכבת זרע לבטלה [ב] אפילו [ג] לא יהא דש

ר"מ בתוספות פ"ק דיבמות (דף י"ב) (ע"ב) נד"ה שלש נשים משמשות צמון תופסים דרך פרש"י שמוחר לשמש צקטנה ואילונית ואין צו משום השחתת זרע כיון דמשמש כי אורחיה וכ"כ במדלי ל"ס (סי' ג) ובהגהות מרדכי (סי' נד) ע"ש ריב"ם ור"י וכ"כ בנמוקי יוסף פרק הע"י (יט: ד"ה גמרא) ח"ל וסוגין הכא וכל דוכתא דמותר לבעול אשה שאינה צמ נשים כלל דליכא משום השחתת זרע בכל שהוא דרך פריה ורביה וכדשרו בכל דוכתא נישואי קטנה וקנה וליכא איסורא צאילונית ושאינה יולדת אלול משום פריה ורביה בלמוד עכ"ל והכי נקטינן דלא כמשמעות דברי הרמב"ם ורבינו הנמשך אחריו:

פרישה

לשון יחוד כנצחי צדקור לנפ"ג (לאין קטו) עד כאן לשונו (ועיין ב"ד ס"ט רמ"ה דרישה (ח"ט ד) שם העפיק אמ"י ו"ל כל לשון רש"ל צדקור לנפ"ג ועד"ר. כחונת פס"ס) ור"ל לשון נמצא מתגרה הוא מלשון הרמב"ם אלול עיקר הדין הוא משנה בסוף קידושין ונלע"ד דלא קשיא מידי דרבינו כשכתב הדין אלול המלמד שלא ילמד חינוקות מפני אמונתה שייך למימנו גביה לשון גירוי שהוא מתגרה צאמנות לשכך עממן מה שאין כן כשכתב הדין אנשים שהן לא תלמדנה עם הקטנים מפני שאין הניחוף מלווה זה שהרי אין קישור אלול לדעת האיש

דרישה

בהן איסור יחוד כלל ובאשה אשמועינן אף אם יש לאביהן של קטנים נשים בעיר דלא שייך בהו התגרות בנשים מכל מקום אסור לה משום יחוד כשהיא פנויה או אשת איש ואין בעלה בעיר אבל אם בעלה בעיר בודאי אין בה איסור כלל וכמו שכתב אמ"י ו"ל (פרישה אות כו). כחונת פס"ס: [כז] **וכן אשה לא תלמד וכו'.** עיין ברמב"ם פרק שני מהלכות ת"ת (ה"ד) דכתב ו"ל וכל אשה לא תלמד חינוקות וכתב שם כסף משנה כלומר ואפילו נשואה דבשלמא גבי איש כיון שאמרו עמו היא משמרתו לפי שדרכה להיות תמיד בבית אבל אין דרך האיש להיות תמיד בביתו והביאו אמ"י ו"ל ב"ד ס"ט רמ"ה (בפרישה אות כא) וצ"ע מ"ש מהא דבעלה

חדושי הגהות

כג [א] לפיכך לא יהא דש כ"ל:

הגהות והערות

כז. (וכ"ה בשו"ע לפנינו). ועיין מש"כ בעצי ארזים כאן (סק"א) ח"ל, עמ"ש הח"מ (סק"א) בשם ספר חסידים (שכתב שאם מתירא שלא יכשל באשת איש או באשתו נדה ח"ו טוב לו להוציא זרע לבטלה משיכשל ח"ו באיסור אשת איש או בנדה רק יתענה מ' יום בימי הקין או ישב בקר' בימי החורף) והבי"ש (סק"א) כתב דלפ"ז צ"ל דמ"ש בזהר דעון זה חמור מכל עבירות שבתורה הוא לאו דווקא, ולענ"ד נראה לחלק דבזהר מייירי בדש מבפנים חזרה בחוץ כמעשה ער ואונן דכתיב מית' בקרא, ועו"ק שחמור מכל עבירות שבתורה, וכן בדין שהמצוה מזומנת לפניו ודש בעקבו לבלתי נתן זרע לקיים מצוות בוראו ואם לא עכשיו אימתי, אבל בספר חסידים דמייירי שאין אשתו מזומנת לפניו ומנאף ביד, אף על גב שצוין גדול הוא וסמכוהו אקרא דלא תנאף לא יהיה בך ניאוף וגם אקרא דשוחטי הילדים, מכל מקום אינו חמור כל כך כשאר חייבי כריתות ומיתות בית דין, שאינו מבטל מצות פור', שאם יבוא אל אשתו יקיים המצוה, ועו"ק דמוטב הוא מאשר יכשל באיסור אשת איש או באיסור נדה, ובספרי הטור שלפנינו כתב ח"ל אסור להוציא שז"ל אפילו לא יהיה דש מבפנים חזרה מבחוץ, אבל כל האחרונים העתיקו לפיכך לא יהיה וכו', ולפמ"ש י"ל הגירסא ואתא לאשמועינן דאף באינו משמש עם אשתו ודש מבפנים חזרה מבחוץ איכא איסורא עכ"ל:

כג [א] בטור הגדפס עם ב"י דפו"ר ודפוסים שניים הגירסא, אפילו לא יהא כו'. ובטור דפו"ר ובטור הגדפס עם ב"ח דפו"ר הגירסא, לפיכך לא יהא

לשון הרמב"ם מוליכין הקמן וכו'. שם סוף פרק ב' והוא פירוש למימרא דרנא ולא כפירוש המוספות והרא"ש דרנא מירי מוליכין אותן לעיר אחרת שיש לשם שני מלמדים ולחלקם וכו': ואם יש כאן מלמד וכו' עד שמדקדק יותר. נפרק לא יחפור פלוגתא דרנא ורנ דמי מנהרדעא ופסק הרא"ש כרנ דמי וכן הם דברי רבינו:

מ מי שאין לו אשה לא ילמד תינוקות מפני שאמותיהן מביאין בניהן. משנה סוף קידושין פליגי זה תנא קמא ורבי אליעזר ופסק הלכה כרבי אליעזר ולא מייצגא רוק שלא נשא אשה מימיו דאסור אלא אפילו היתה לו ומהם נמי אסור ואפילו יש לו אשה ואינה שריה אלא נאמרו מקום אלא בעיר אחרת נמי אסור כדאיתא בירושלמי ולא שרי אלא היא צריכה והוא מלמד צדית הספר דהן שריה אלא

לעיר האחרת ונחלקם לפני אותם שני המלמדים (יט) והרי מספיקין לכולם אלא צריכין לשכור להם מלמד בעירם. אבל כי האי גוונא בעיר אחת מבית הכנסת לבית הכנסת אחרת מוליכים אותם והוא שלא יהא נהר מפסיק ביניהם שאם נהר מפסיק ביניהם לא יעבירום עליו משום סכנה אבל אם יש עליו גשר חזק יכולים להעבירם עליו: מו לשון הרמב"ם מוליכין הקטן ממלמד למלמד אחר שהוא מהיר ממנו בין במקרא בין בדקדוק. במה דברים אמורים כשהיו שניהם בעיר אחת ואין נהר מפסיק ביניהם אבל מעיר לעיר או מצד הנהר לצדו באותה העיר אין מוליכין אותו אלא אם כן היה עליו גשר בנין בריא שאינו ראוי ליפול מהרה: יז מלמד

תינוקות שמניח התינוקות ויוצא או שעושה מלאכה אחרת עמהם או שמתרשל בתלמודו (י) הרי זה בכלל ארור עושה מלאכה ה' רמיה לפיכך אין ראוי להרשיב מלמד אלא בעל יראה מהיר לקרות ולדקדק: יח ואם יש כאן מלמד שמלמד לתינוקות ובא אחר טוב ממנו מסלקים הראשון מפני השני: יט ואם יש כאן שנים האחד קורא הרבה ואינו מדקדק עמהם להבינם על נכון והאחר אינו קורא כל כך אלא שמדקדק עמהם להבינם (יט) לוקחין אותו שמדקדק יותר: כ (כ) מי שאין לו אשה לא ילמד תינוקות מפני אמותיהן שמביאות בניהן:

מז לשון הרמב"ם מוליכין הקמן ממלמד אחר וכו' עד בנין בריא שאינו ראוי ליפול מהרה. הכל נפרק ב' מהלכות מ"ת (ה"ו) והוא פירוש למימרא דרנא שכתבתי בסמוך דאמר מתקנת יהושע בן גמלא ואילן לא ממעיין יונקא ממחא למחא וכו':

יז מלמד תינוקות שהניח התינוקות ויוצא וכו'. גם זה מדברי הרמב"ם נפרק הנזכר (ה"ג). ונראה שלמד מדאמרין נפרק ב' דב"ז (סג): גבי רמיה דיוצא דמשום דלא אשגח ציאל למדע אס היה טועה איתמר עליה ארור עושה מלאכה ה' רמיה (ירמיה מה יאמר) וממילא שמעיין לכל דבר הגורם שלא ידקדק בתינוקות אס טועים או שאינו לומד עמהם כל הדרך דהו עושה מלאכה ה' רמיה:

יח—יט ואם יש כאן מלמד שיומד לתינוקות ובא אחר טוב ממנו וכו' ואם יש כאן שנים האחד קורא הרבה וכו'. נפרק ב' דב"ז (סג). אמר רנא האי מקרי יונקי דגרים ואיכא אחרתא דגרים טפי מיניה לא מסלקין ליה דילמא אחי לאיתרשולי רנ דמי מנהרדעא אמר כל שכן דגרים טפי קנאת סופרים מרנא חכמה. ואמר רנא הי מרי מקרי דרדקי חד גרים ולא דייק וחד דייק ולא גרים מותבין ההוא דגרים ולא דייק ששנא אמר מותבין דייק ולא גרים ששנא כיון דעל ע"ל ופירש רש"י דילמא אחי לאיתרשולי. יתפאר בלבו שאין כמותו ויתרשל מן התינוקות ולא יירא שמה יסלקוהו: כל שכן. כששנאוהו יתן לנ להיות למד יפה עדואג מקנאת סופרים שסלקוהו מפניו שישישו צדי העיר: דגרים ולא דייק. שלומד הרבה ולא דייק בלימוד התינוקות שלא ישכשו. ופסק הרא"ש (ס' ט) כרנ דמי דנתראה הוא ועוד דמייתא מלמודא סיעתא לדבריו עכ"ל. ולא נמצאו דברים אלו בדברי הרמב"ם ולא ידעתי למה י:

כ—כא מי שאין לו אשה לא ילמד תינוקות וכו' ואשה לא תלמד תינוקות וכו'. משנה בסוף קידושין (פג) לא ילמד רווק

דרכי משה

(י) וכתב גמול יוסף פרק לא יחפור (דף קס"ה) (י טע"ב) וכל שכן בדלא גמיר: וכתב המרדכי פרק האומנין (ע"ב) (ב"ם ס"י שמג) בירושלמי דסדר זרעים (ומאי פ"ז ה"ג) אמרינן דאסור למלמד להיות נעור בלילה יותר מדאי יען שלמחר הוא עצל ללמוד וגם אין לו להתענות וגם אין לו לעצור במאכל ובמשתה אם הוא מפרנס עצמו מפני שאין יכול לטרוח ודכוותיה אין לו להרבות במאכל ובמשתה וכל המשנה ידו על התחתונה ומסלקין ליה עכ"ל. ושאר דיני מלמד יתבאר בחשן משפט בעזרת האל יתעלה בסיומן של"ד ושל"ה:

פרישה

(יט) והרי מספיקין לכולם. לנכח הרא"ש דעד מ' סגי במלמד אחד בלי סיוע דלהרמב"ם נריך שיכרו עוד מלמד אחד או שני מסייעים. ועיין דרישה: (שהוא מהיר ממנו בין במקרא בין בדקדוק. מקרא ר"ל שלמד הכנה. מקדוק ר"ל שלמד דיוק. ור"ל למלמד אחר שמסייע ממנו בלין מקרא בין מקדוק. כסף משנה פרק ב' דמ"ט (ה"ו). עד כאן הענין): (ע) לוקחין אותו שמדקדק יותר. שלא ישכשו דשנא כיון דעל ע"ל: (כ) מי שאין לו אשה לא ילמד תינוקות וכו'. וכתב הרמב"ם פרק כ"ב מהלכות אסורי ביאה דאין נריך שיהיה אשתו שריה עמו צדית הספר אלא היא צריכה והוא מלמד במקומו עכ"ל וכו' רבינו נאק העור בסוף סימן כ"ב והטעם כיון דאשתו עמו בעיר מירתא ממד דשנא פחאוס פנא אלא דדך האשה לטא

דרישה

דמכ"ה ולמעלה צריך ריש דוכנא אי אפשר לפרש כן והוא ז"ל מפרש להאי מימרא בענין אחר עכ"ל רצונו לומר כמ"ש רבינו בסמוך בשמו ז"ל לשון הרמב"ם מוליכין הקטן ממלמד למלמד וכו': [י] מי שאין לו אשה לא ילמד תינוקות וכו'. וז"ל מורי בבאורי סמ"ג (לארץ קבו

הגהות והערות

ט*] לפנינו ברא"ש העשרים וחמשה "לשניהם": [י] עיין לחם משנה שם:

היא ושרי וכ"כ רבינו באבן העזר סוף סימן כ"ז ועיין במה שכתבתי לשם (פ"י) ע"ס 77. ומשמע דבמקום שלא נהגו הנשים להציא בניהם למלמד שרי ללמד אפילו אין לו אשה ולא חיישין למשכב זכור דחינוקות דהלכה כחכמים (שם פ"ב) דאמרו לו לרבי יהודה לא נחשדו ישראל על משכב זכור ולא על בהמה:

י' וי"ש ואשה לא תלמד
תינוקות מפני אביהם
שמביאין בניהם. שם צמשה.
ורצונו לומר אפילו אישה שרר אצלה
באותו מקום אסור משום יחוד.
דכיון דאשה אינה מלמדת לקטנים
צבית הספר אלא צביתה ולשם ודאי
איכא חששא ליחוד כשאין הבעל
צביחו אצל איש דאיו מלמד לקטנים
אלא צבית הספר דאין שם משום

כא (כ) ואשה לא תלמד תינוקות מפני אביהם שמביאים בניהם: כב אחד מבני חצר או מבני מבוי שביקש ליעשות מלמד תינוקות אין שכנו ימולין למחות בידו. וכן מלמד תינוקות שבא חבירו ^[ה] ופתח בית ללמד תינוקות בצדו כדי שיבואו לו תינוקות אחרים או כדי שיבואו התינוקות שאצל זה לזה אינו יכול למחות בידו שנאמר (ישעיה מב כא) ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר (ז):

יחוד דברים נמצאין שם ואינו אסור אלא משום דמתגרה בנשים הלכן כשמשחו שריה אלו בזהו מקום אע"פ שאינה עמו בידת הספר ליכא משום גירוי בנשים. וכבר כתבתי זה בס"ד בזה העור עיי"ש:

קונטרס אחרון **מי שאין לו אשה וכו'.** הרמב"ם (באסורי זינא) פירש צאט משום דמתגרה נשים אצל צאשה כחז לאסור משום יחוד ולפי זה אפילו בעלה עמה צעיר אסור צאשה. וקשה דצאט נמי ליחסר אפילו אשתו עמו צעיר משום יחוד. ומהר"ף (פרישה אות ב-בא, דרישה אות ד) האריך בזה אצל לפע"ד הנכון כמו שכתבתי בחיבורי עיי"ש [עד כאן]:

כתב הרא"ש בחשובה סוף כלל צ"ג על דין שדן על מי שיש לו ספר ואינו רוצה להשאילו ונתן עליו קנס עשרה זהובים בכל יום מפני שהיה ביטול תורה בעיר מחמת חסרון ספרים והיו אנשים שהיו להם ספרים ולא רצו להשאילם. יפה דן ואני מסכים עמו ובלבד שישימו שלשה שמאים הספר ואם יפחת או יתקלקל השואל הפחת על פי אותם שמאים ויתן משכון בכדי שומת הספר עכ"ל **[עד כאן]**:

דרכי משה

(ז) כתב מהר"י סימן קנ"א י"א] זה כמה ימים כתב לי מהר"ר ישראל ברונא (שו"ת מהר"י ברונא סי' רנח) וקבל קדמנא שמהר"ר אנשיל נקט בליכיה לזולתי ביה באמרו שהוא לכדו ימלוך בתורת הרבנות. והנה כיון שהקהל לא ביררו להם אחד מהם ותווייהו צריכין לתת מס אין לאחד מהן שום חזקה יותר מלאחר. ואע"פ שמהר"ר אנשיל היה בעיר קודם שבא מהר"י ברונא לא יפה כח חזקתו בזה שהקהל לא מינו אותו לא לראש ולא לקצין. וגדול מזה כתב האור זרוע וז"ל אם תלמיד חכם הוא וצריכים בני אדם לתורתו אפילו בא מממשלה אחרת שאין

פרישה

חדיר אלל הצעל: (כא) ואשה לא תלמד תינוקות מפני שאביהם וכו'. והרמב"ם כתב בפ"ב מהלכות ח"ת זה לשונו וכל אשה לא תלמד תינוקות וכו' וכתב שם כסף משנה כלומר ואפילו נשואה דבשלמא גבי איש כיון שאשמו עמו היא משמרתו לפי שדרכה להיות תמיד צריכה אלל אין דרך האיש להיות תמיד צריכו. ועיין דרישה:

דרישה

דגדגולים קצת גופייהו אסורים משום יחוד ודו"ק עכ"ל שם: ואני כתבתי באבן העזר סימן כ"ב (פרישה אות כה) רמזשם הכי שניה הרמב"ם ורבינו הלשון דכשכתב הדין איש המלמד שלא ילמד תינוקות מפני אמותיהן שיין למיתני גביה לשון גירוי שהוא יתגרה בהאמהות לשכב עמהן מה שאין כן כשכתב הדין בנשים שהן לא ילמדו עם קטנים מפני אביהם שאין הניאוף תלוי בה שהרי אין קישוי אלא לדעת איש ומרצונו לכך לא שיין למיתני בה לשון גירוי אלא האיסור הוא מפני שהיא מתייחדת עמהם ר"ל שהיא מכינה עצמה להיחוד ועל ידי כן שמה יבואו לידי ניאוף. ומה שמחלק בין איש לאשה לענין אם אשתו עמו בעיר כבר כתבתי כאן בפרישה דלא קשיא מידי: [ה] ופתח בית המלמד תינוקות בצדו. עיין בשלחן ערוך (סכ"ב) דין שני רבנים שבא זה לקפח פרנסתו מחופה וקידושין: אין למלמד להיות נעור בלילה יותר מדאי שלא יהא עצל ביום ללמד וכן לא יתענה או לעצור במאכל ובמשתה או לאכול ולשתות יותר מדאי כי כל אלו הדברים גורמים שלא יוכל ללמד היטב וכל המשתנה ידוי על התחנותה ומסלקין אותו (כ"כ המרדכי פרק האומנים כשם הירושלמי. עד כאן המגיה) ושאר דיני מלמד עיין בחשן משפט סימן של"ד ושל"ה:

צו. כתב הרמב"ם מי שאין לו אשה לא ילמד תינקות מפני שאמות הבנים באות לבית הספר ונמצא מתגרה בנשים ואין צריך שתהיה אשת המלמד עמו בבית ע"כ ותימה א"כ מאי שנא מאשה שלא תלמד לקטנים דמשמע אפילו בעיר רק שאינה דרה עמו בבית דאל"כ אמאי לא מחלק מיניה וביה. וק"ל ואמאי אינה מותרת כמו גבי מלמד כשיש לו אשה או יהיה אסור נמי לאיש ללמד לקטנים אפילו היא בעיר. וכתב עוד הרמב"ם וכן לא תלמד אשה קטנים מפני שאבותיהם באים (לכני) [בגלל] הקטנים ומתייחדים עמה וא"כ צריכין אנו לדקדק מפני מה כתב הרמב"ם הטעם באיש משום גירוי ולא משום יחוד. אלא משום דקשה ליה דאי משום יחוד אפילו היתה לו אשה אסור מאחר שאינה עמו בבית דהא גבי אשה שלא תלמד דאסור משום יחוד אפילו בבעלה בעיר מאחר שאינו עמה בבית תלך שהטעם משום גירוי הוא ולכן אין אסור אלא בשאין לו אשה. אבל מכל מקום קשה מאי טעמא אינו אסור נמי משום יחוד ויהא אסור אפילו כשיש לו אשה בעיר אם אינה בכיתו וי"ל דגבי איש לא שייך יחוד דמסתמא יש לו תינקות הרבה וגם כן מקצת מהם גדולים שאין איסור יחוד שייך בפניהם ומכל מקום גירוי איכא מה שאין כן באשה דלא שכיח תינקות הרבה גבה כי אם מעט וגו' כקטנים

הגהות והערות

[*] כ"ה ברי"ף (לג סרע"א) ורב"י דפו"ר. ועיין שו"ת נוסחאות במשניות קידושין פ"ד מ"ג. ולפי גירסא זו מוכן היטב הלשון לקמן איבעיא להו מי שאין "עמו" אשה: [א] ד'תנא קמא הוא והכי קא בעי מי שאין לו אשה כלל קאמר ואתי לאוסופי אתנא קמא דאילו תנא קמא אמר דוקא רוקק שלא נשא מעולם ואמר רבי אליעזר אפילו נשא כיון שאין לו כעשוי, או דילמא בשאין שרייה אצלו דאילו תנא קמא אמר כל שאין לו עכשיו רוקק נמי קרי ליה ואתי רבי אליעזר למימר דאפילו יש לו ואינה שרייה אצלו לא (מגיד משנה שם). וע"ע חספות יום טוב קידושין פ"ד מ"ג: [*] תשובת מהר"ו הובאה גם בתרה"ד ח"ב חספות יום טוב:

סעיף ב' יט) מי שאין לו אשה. המהמר פוסק אפילו היטה לו אשה, כמו שכתב ואין המלמד וכו', משום דס"ל הלמא כר' אליעזר* [קדושין פ"ב ע"א] דלמא מי שהיטה לו אשה ואינה

לפניו
בשם ר' אלעזר
עין
מהר"ק
סעי'
עין
כאן נצי
ועק"א
אוד"ס
ספי"ת
ועקבי
הבית

שריה עמו אסור להיות מלמד*. מיהו המגיד [פכ"ב מאיסורי"ב הי"ג] פוסק כמ"ק [נדדוקא דרוק שלא היטה לו אשה אסור, וכן מדייק מהר"ק*]. וזית הילל תמה על מנהג שנהגו הימר (ללמוד) [ללמד] בקהילות אחרות ואין

טורי זהב

בעלמא, דלא נחשדו ישראל על הבהמה, וא"כ גם מה שאמרו לא תשרי בר בי רב, ג"כ חומרא בעלמא הוא, דא"כ הוי זו ואין צ"ל זו, דתחילה זכר החומרא בעלמא ואח"כ הדין, ותו דשם בגמ' משה אותם, דקאמר בשלמא בר בי רב כו'. ועל פי זה נ"ל דאין להרהר עכשיו במה שדרין אפילו תלמידי חכמים בחצר שיש שם אלמנה, וכ"ש בהגדלת כלב בבית אלמנה שיש לסמוך על התוס': סעיף כ' [יא] לא ילמד תינוקות כו'. מה ששייך לזה כתבתי ביו"ד סימן רמ"ה [סקי"ז], ע"ש. ובשינוי [ה]לשון שכתב תחילה מתגרה בנשים ואח"כ כתב מתחידים עמה(ם), דתחילה נקט לבית הספר ששם מתקבצים מלמדים הרבה ואין שם יחוד רק גירוי, אבל באשה שהיא בביתה יש חשש יחוד. כתב בתשובת [מהר"י ווילנ' [מהר"י ווילנ'] סי' נ"ה, דמי שאין לו אשה לא יסבור משרתת אלמנה אפילו אם יש לה בן אצלה, דלא כל שעה יהיה הבן שם, והיינו אם הוא לבדו בבית. [דברי המגיה. כתב ב"ש בס"ק כ"ב בשם הכסף משנה, וכן אשה אפילו נשואה, דבשלמא גבי איש, אשתו משמרתו לפי שדרכה להיות בביתה, אבל אין דרך האיש להיות תמיד בביתו. ופירש ב"ש, היינו הואיל ודרכו ליסע למקום אחר משה"א אסור, אבל אם הוא בעיר מותר כו', לפ"ז ל"ל אפילו אם בעלה באותו בית אסור כיון שדרכו ליסע למקום אחר, ולא כט"ז ביו"ד סימן רמ"ה, עכ"ל. לכאורה נראה דגם הט"ז לא מייירי אלא אמי שאין דרכו ליסע למקום אחר, דבדרכו ליסע למקום אחר ודאי אסור, דהא גם באיש אסור אם אשתו במקום אחר, אלא ודאי דמייירי במי שאין דרכו ליסע למקום אחר, לא תלמד אם הוא בעיר ואין דרכו להיות בביתה, כי צריך להיות בביתה דוקא, דא"כ דאף אם הוא בעיר אין חוששין, לא ה"ל להרמב"ם [פכ"ב מאיסורי"ב הי"ג, מקור הדין כאן] לסתום אלא לפרש. ואין לומר דסמך עצמו אמה שכתב מקודם זה [שם הי"ב], אם בעלה בעיר אין חוששין, [נ]בדואי בנקל נוכל לחלק, וכאן הוי קורבה טפי עבור בניהם, וגם לא ימלט שתלמד ג"כ עם בני קרוביה או עם בני דגס בה, וזוהו חוששין אם הוא בעיר, כאשר באמת משמע בב"ח [עין כאן אות י' וביו"ד שם אות י'] דבאשה יש איסור ללמד אם אין בעלה בביתה דוקא אפילו אם הוא בעיר. וכן מה שכתב הט"ז שם ביו"ד, רבים מקשים, מאי שנא אשה מאיש דאסורה ללמד אף אם בעלה בעיר, ולא קשה להם מההיא דסעיף ח' דמפרש דאין חוששין ליחוד כשבעלה בעיר, אלא ודאי דיש חילוק כמו שכתבתי (וא"כ) [דא"כ] הוי"ל לפרש דאם בעלה בעיר מותר, אלא ודאי דבאשה אסור אף אם בעלה בעיר, וכטעם הט"ז, כך היה נראה לכאורה. אבל אחר שנקדקד בדבר ליתא לדבריו כלל, דהא מה שהרמב"ם אינו מחלק באשה בין פנויה לנשואה ולעולם אסורה ללמד, הוא מבט דקאמר במתניתין [קדושין פ"ב ע"א] וכן אשה לא תלמד, ולא קאמר וכן פנויה לא תלמד כמו שאמר [שם] באיש ורוק לא ילמד, אלא ודאי דבאשה אין חילוק דאף בנשואה אסור. והכסף משנה בהלכות תלמוד תורה והב"ח ביו"ד [שם אות ט'] וכן הב"י ביו"ד וגם הב"ש כאן [סקי"ט] מפרשים מה שכתב הרמב"ם וא"צ שתהיה שרויה עמו בבית הספר, דמשמע אבל צריך שתהיה עמו בעיר אחת, הוא משום דס"ל כר' אלעזר, והוא עפ"י הירושלמי [שם פ"ד הי"א] דמפרש מה דקאמר בגמ' באין שרויה אצלו אסור, היינו באין שרויה אצלו במקומו דהיינו באותה עיר, אבל אם שרויה באותה עיר אף שאינה עמו בבית הספר מותר, אבל לת"ק מותר אף אם אינה עמו באותה עיר. א"כ לפי טעם הכסף משנה דמפרש הטעם דבאיש מותר משום דאשתו משמרתו דדרכה להיות בביתה, משא"כ באשה, לפ"ז יקשה לת"ק דס"ל דבאיש מותר אפילו אם אין אשתו באותו מקום שהוא שם ובאשה אסורה, וא"כ קשה מאי שנא אשה מאיש, דהא ליתא טעם זה. ועוד, דבכסף משנה משמע דס"ל לעיקר דמפרש דהרמב"ם ס"ל כת"ק, וכי"מ בב"י ביו"ד, וכי"מ בב"י כאן שלא כתב רק, ומה שכתב הרב המגיד בבאור דבריו כתבתי ביו"ד, ולא כתב מ"ש הוא בעצמו בבאור דבריו, אלא ודאי דס"ל לעיקר דברי המגיד משנה, א"כ קשה למה הביא בשו"ע להלכה דדוקא בבית הספר א"צ להיות עמו, אבל אם היא בעיר אחרת אסור, והוא שלא כדברי המגיד משנה דס"ל כת"ק דאפילו בעיר אחרת מותר, אלא ודאי מה שהב"י הביא דברי המגיד משנה הוא רק לפרש דברי הרמב"ם, דהרמב"ם פוסק כת"ק משום דסתם משנה הוא וק"ל כסתם משנה, וכדי שלא נקל בה יותר מדאי, מפרש מה שאומר בגמרא ואין אשתו שרויה אצלו אסור לר' אלעזר, היינו שאינה שרויה בבית הספר, וא"כ לת"ק מותר דוקא באם אינה אצלו בבית הספר ולא בעיר אחרת, ולא כפירוש הירושלמי דלר' אלעזר מותר באינה שרויה בבית הספר ולת"ק אפילו אם היא בעיר אחרת, וא"כ [אין נ"מ] מזה לדינא אם יהיה כדבריו דהרמב"ם פסק כר' אלעזר וכפירוש ירושלמי, או כדברי הרב המגיד דפוסק כת"ק, ולהכי כתב בשו"ע וא"צ שתהיה עמו בבית הספר, דיהיה כדברי מי, הדין כן, והואיל דס"ל ממש הפירוש של מגיד משנה לעיקר, לכן כתב סמוך לפירושו של המגיד משנה הטעם דבאיש מותר אף לת"ק משום דדרכה של אשתו להיות בביתה תמיד ומשמרתו, משא"כ באיש, והיינו שאין דרכה ליסע למקום אחר, דלפירוש המגיד משנה לא קשה מידי לפי הטעם הנזכר, אבל לפי מה שפירש הוא בעצמו דהרמב"ם ס"ל כר' אלעזר, והוא עפ"י הירושלמי, וכמ"ש הב"ח וגם הב"ש בעצמו, ולהפירוש הנ"ל ס"ל לת"ק דאפילו בהיא בעיר אחרת מותר באיש, אינו מפרש כלל טעם זה, דא"כ יקשה לת"ק דליתא לטעם זה כמו שכתבתי, וא"כ מה שכתב הט"ז, רבים מקשים מאי שנא אשה מאיש, הוא להמפרשים הרמב"ם כר' אלעזר וכן הביא אחרת להלכה, ע"ז כתב הט"ז טעמו, ונכון הוא. והב"ש לא הרגיש איך דבריו סותרים זה את זה, דבס"ק י"ט כתב דס"ל להלכה כר' אלעזר, א"כ ס"ל להב"ש כפירוש הירושלמי, ובס"ק כ"ב כתב הטעם דאיש אין דרכו להיות בביתו תמיד, ולפי הפירוש הנ"ל אי אפשר לומר כלל הטעם הנ"ל כמו שכתבתי. ע"כ דברי המגיה:

ביאור הגר"א

סעיף כ' כו. מי שאין לו אשה. נ"ל דמפרש דלפניו שם [קדושין פ"ב ע"א] נ"מ אפילו למ"ק, דלא הוי"ל לאינעו אלינא דר' אלעזר, וכל זכ דמוק, דלשון

רוק משמע לא כן, וכן פירש שם [הרמב"ם] דכפירוש ר' אלעזר, וכל זכ דמוק, דלשון

פתחי תשובה

סעיף כ' יג. שאין לו אשה. [עין באה"ט [סקי"ב] מה שכתב ובית הילל תמה על מנהג שנהגו היחר כו'. ובגליון שו"ע דהגאון רע"ק איגר דצ"ל כתב דבתשובת לחם רב סי' ד' כתב לסמוך להקל אף אם אין אשתו בעיר עמו, עכ"ל]:

ראש פינה - עקבי הבית

תמה עליו ע"ש, ולעג"ד כמו שכתבתי. ובית הילל תמה כו'. עין סקי"א: פסק"א. כאן כתב מתגרה כו'. לכאורה י"ל דלכן כתב מתגרה, דלפ"ן ה"אסור משום יחוד, דהא יש עמו תינוקות דא מותר כ"ל כספי"ק י', אצל לפ"ן קשה, מה איסור יחוד שייך בנשים כפי"א הלא המינוקות עמה, ואולי ר"ל תינוקות

חדושי הגר"א

סימן כב ב"ש סקי"ט א] דוקא שלא היטה לו אשה. נ"ב, ממנה, דמשמעין צהרב המגיד יראה דס"ל כיון דפשיטין דר' אלעזר אסור בנשים שריה עמו, (אמרי) ואמריקו

סעיף כ'. מי שאין לו אשה לא ילמד תינוקות מפני שאימות הבנים באות כו'. כפול ביו"ד סימן רמ"ה סעיף כ' וזכ"א, ועין שם ט"ז סקי"ז:

סעיף ב' בא וכן אשה לא תלמד קטנים. מלמד קאמר וכן אלמנה, משמע דבכל אשה מיירי, כל שאין בעלה צעיר חוששין לה שמה תמיד, אבל גזי אש שאין האיסור משום יחוד רק שלא ימגרר בנשים, ע"כ איסור דוקא כשאין לו אשה, אבל יש לו אשה, אף שאשמו במקום אחר, פס בטל מיקרי ואין ילדו מתגבר עליו. ומיהו מדסיים, אין צריך שמהא אשתו עמו שרויה צניע הספר, משמע דצעיר מיהא צניע שמהא אשתו מזומנת לו, ועיין צ"ח [אות י"ז].

סימן בג סעיף א' אסור להוציא ש"ז לבטלה. עיין בספר חסידים סי' קע"ו שכתב שאל אחד ממירא שלא יכשל באשה אש או באשתו נדה ח"ו, טוב לו להוציא זרע לבטלה משיכשל ח"ו באיסור אשת אש או נדה, רק יתענה מ' יום צימי הקין או ישב בקרן צימי החורף:

כא[ב]ארכן אשה לא תלמד קטנים מפני אבותיהם שהם באים בגלל בניהם ונמצאו מתיוחדים עמה ואין המלמד צריך שתהיה אשתו שרויה עמו בבית הספר אלא היא בביתה והוא מלמד במקומו.

סימן כג

איסור הוצאת זרע לבטלה ודברים המביאים לכך

יב"ד סעיפים

אסור להוציא שכבת זרע לבטלה ויעוון זה חמור מכל עבירות שבתורה לפיכך ילא יהיה אדם דש מבפנים וזורה מבחוץ

ציונים ומקורות סימן כג (א) רמב"ם פכ"א מאיסור"ב הי"ח וטור. (ב) ב"י בשם הוהר, עיין בראשית וישב קפ"ח ע"א, ויהי ר"ט ע"ב.

[סקי"א] צנס משוכת (מהרי"ק) [מהרי" ווייל] סי' נ"ה, מי שאין לו אשה לא יסכור משרתת אלמנה אפילו אם יש לה בן אלה, דלא כלל שעה יהיה הבן שם, והיינו אם הוא דר לבדו צניע:

סימן בג סעיף א' אסור להוציא ש"ז. כתב צ"ח [סק"א] צנס ספר חסידים, אם ממירא שאל יכשל באשת אש או נדה ח"ו, טוב לו להוציא זרע לבטלה, רק יתענה מ' יום צימי הקין או ישב בקרן צימי החורף. לפ"ז מ"ש צוהר [הובא בב"י] וכלן דעוון מוציא ש"ז חמור מכל עבירות, לאו דוקא*:

נחלת צבי

סימן בג סעיף א' א. אסור להוציא ב'ו. כן הוא לשון הרמב"ם פכ"א מהלכות איסור"ב [הי"ח], ומשמע מדבריו דטעם קטנה משום השחתת זרע, אבל מ"ז ז"ל [ב"ח אות א'] כתב שדעת רוב הפוסקים שאין צו משום השחתת זרע הואיל דמשמש כי אורחיה, ואין איסור אלא משום ציטול פריה ורביה כל זמן קטנותה, וכתב שכן הוא עיקר, ע"ש:

ביאור הגר"א

סימן בג סעיף א' א. אסור ב'ו. ממ"ז ר"ש פ"צ דנדה [ר"ג ע"א] וגמרא שם דאמר ר' יוחנן כל ב'ו, ואף רבנן לא פליגי א"ר אליעזר אלא במשמים, ואף בזה ק"ל כר' אליעזר כמ"ש בסעיף ד' ב. לפיכך ב'ו. יצמות ל"ד ב'.

באר הגולה

ל שם נמשנה וכדמפרש בגמרא שם. מ. כפי סברת רבינו, דהא דמסקינן [ו] דר' אלעזר שרויה אלו קאמר, היינו דשרויה אלו צניע הספר, ולא ק"ל כרבי אלעזר אלא כמ"ק וכו', וכן עיקר. הרב המגיד [פכ"ב מאיסור"ב דר"ג].

סימן בג סעיף א' א. צריכת נדה דף י"ג ע"א. ג. בספר הוזהר פרשת וישב [קפ"ח ע"א] ופרשת ויחי [ר"ט ע"ב].

ג. כן משמע שם נדה וציננות דף ל"ד ע"ב.

באר היטב

יד. וכן אשה לא תלמד וכו'. אפילו יש לה בעל, לפי שאין דרך אש להיות חמיר צניע, עיין מ"ש הכ"ז [סק"ב]. מי שאין לו אשה לא יסכור משרתת אלמנה אפילו אם יש לה בן אלה, דלא כלל שעה יהיה הבן שם, והיינו אם הוא דר לבדו צניע. מהרי" ווייל סימן נ"ה, ע"ש. [ב"ש שם].

ראש פינה - חלקת השדה

סק"א. כל שאין בעלה בעיר ב'ו. נראה דהיינו לדעת התוס' דלעיל סק"ב, אבל לדעת רש"י גם בבעלה בעיר לא תלמד. שאין האיסור משום יחוד ב'ו. דמדכתב השו"ע ונמצא מתגרה ב'ו, משמע דמיידי אפילו במקום שאין חשש משום יחוד, כגון פתח פתוח לרשות הרבים וכיוצא בזה וכמו שכתבתי בב"ש [סק"א]. דוקא כשאין לו אשה ב'ו. אבל במקום שיש חשש משום יחוד ודאי אף יש לו אשה אסור, ואיני יודע למה לא כתב כן בשו"ע, ועיין מ"ש בב"ש [סק"א-כ"ב].

ולפי הטעם שכתבתי בס"ק שלפני זה ב'ו. כל"ז ור"ל דלעיל הכסף משנה שכתב משמרתו, משמע משום יחוד כ"ל, ולכן דוקא צניע עמו, אבל צעיר לא מהני, ולעיל גירוי מהני אפילו צעיר, ואח"כ כתב מ"מ בכל עת ב'ו, ור"ל אף לכסף משנה מהני צעיר, כן כתוב אלו מכבר, ולא ידעתי אם ראיתי גנה זו באזה ספר או מדעת, כי אין לי כעת שום ספר, וממ"ז ל"ל כן. ולא כספר ארץ בני [סק"ט] שכתב (ומ"ש הכ"ז) [וב"ש מרייק] ב'ו. הא ליתא, ע"ש. מיהו קשה ב'ו. על הכסף משנה:

סימן בג סק"א. לפ"ז מ"ש בזהר ב'ו. בספר ע"ז אחרים [סק"א] ר"ל חלק, דבזהר מיידי צנס מנפנים וזורה מנחון, דכיון שמכיון שאל לקיים מצות פור' לכן חמור, ע"ש, וחו דוקא, וגם צוהר לא משמע כלל דמיידי דוקא צניע, ועוד, דכלן צנו"ע כתב סתם ועוין זה ב'ו, ואי כדבריו הו"ל להשו"ע לכתוב זה א"כ שכתב לפיכך לא יהיה דש וכו'. והיא אפשר לומר על דרך שכתב הכ"ז לעיל רש סימן כ"א [סק"א] דלא רגיל צנו"ע זה קשה לפרש היינו יותר משאר עבירות, אבל באמת צוהר משמע כפשוטו:

לשכת הכופרים

סימן בג סעיף א' א. אסור. ולענין עובר, עיין ח"ו סימן טכ"ה סעיף ב', וכתב מהרי"ע במשנה ח"א סי' ל"ו דלסעי' לגיה להפיל עובר, עובר אלפני עור, דהרי בן נח סייע מיתה על העוברין, אבל ישראלית שמנערת נקישו לידה ממדי ומשור"ה רוצה להפיל עובר, אפשר להפילה מכאז ויסורין, וקלם רחמי מסוף פ"ק דערבין וי' ע"א דמכין נגד

בית הדינה משום ניוול, ויש לנחות רחמי זו, ועיין שו"ת חות יאיר סי' ל"א. חת"ס:

חידושי הגר"א

דמ"ק חסר ג"כ בזין לו אשה עמה אף שהיה לו אשה ומתה, אלא דפליג על ר' אלעזר וס"ל דלא צעין שרויה אלו: ח"מ סק"א בן דבעיר מיהא בעי. נ"ב, במשוכת למס רב סי' ד' פסק להקל אף אם אין אשתו [ב"ש עמו].

הערת
הערת
הערת
הערת

ר"ל אם
הוא חמיר
בעיר. ע"פ
מח"ש

עיין סק"ב
הבית ח"ש
לציה בזה

עיין
מהרי"ק
סק"א

באר יהודה הלכות תלמוד תורה פרק ב

[ד] ומי שאין לו אשה וכו'. ועיין בכ"מ, ומ"מ מבואר ברמב"ם ז"ל בפכ"ב מהל' אישות דא"צ שיהיה אשתו עמו בבית וסגי עכ"פ כשאשתו עמו בעיר עי"ש. ונראה לכאורה דאע"ג דייחוד ממש לא הותרה רק כשאשתו עמו בבית אבל הכא דהוי רק ס' ייחוד דדלמא יבואו אמותיהן מה"ט קיל בזה וסגי כשאשתו בעירו אכן באמת חזינן להיפך באשה המלמדת דאסורה אפי' כשבעלה בעיר ואף על גב דלענין איסור ייחוד מהני לגבה בעלה בעיר וע"כ צ"ל דהכא גרע כיון דאין בזה זמן קבוע אימתי יבואו אביהן של התינוקות מש"ה חיישינן דדלמא אז לא יהיה בעלה בעיר א"כ מ"ש באיש המלמד דעדיף מייחוד ממש וי"ל קצת דה"ט דיותר מצוי באיש שילך לפעמים מהעיר משא"כ באשה. אכן לפמש"כ הב"ח והפרישה ביור"ד סי' רמ"ו דגבי איש המלמד לא מחשש ייחוד נאסר אלא מחשש גירוי בנשים והוכיחו כן מלשון הרמב"ם ז"ל א"כ בלא"ה ניהא דמה"ט קיל הכא מייחוד ממש. והנה לכאורה היה נראה להוכיח דהא דמהני בייחוד דאשה כשבעלה בעיר משום אימתא דבעלה ה"ד כשמתייחדת בבית בעלה דאז יראה שמא יבוא לביתו משא"כ במתייחדת בבית אחר ל"מ בעלה בעיר. דאל"כ אמאי אסור באיש המלמד דדלמא יבואו אמותיהן והא גבי דידה ליכא חששא דבעלה בעיר ואף על גב ש"כ הכ"מ דחיישינן דדלמא אז לא יהיה בעלה בעיר מ"מ נראה דלא הוצרך לטעם זה רק באשה המלמדת ולא באיש המלמד. ודוחק לומר דחיישינן דדלמא יבואו אמותיהן אותן שאין להם בעל מדקתני אסור בסתם א"ו דה"ט מפני דאינה בביתה. וה"ט נמי באשה המלמדת דחיישינן שמא יבואו אביהן אף על גב דהוי אשתו בעיר אלא משום דאינו בביתו. אכן לפמש"כ הב"ח והפרישה הנ"ל דגבי איש המלמד הוי רק מחשש גירוי בנשים א"כ מאיש המלמד אין ראייה כלל לחילוק הנ"ל:

מעשה רקח הלכות תלמוד תורה פרק ב

ומ"ש מרן דבשלמא גבי איש כיון שאשתו עמו היא משמרתו וכו' הקשו המפרשים ז"ל ממ"ש רבינו פרק כ"ב מאיסורי ביאה וז"ל ואין המלמד צריך שתהיה אשתו עמו בבית הספר אלא היא בביתה והוא מלמד במקומו ע"כ משמע דלא בעינן שתהיה אשתו עמו ואפשר דמ"ש אלא היא בביתה וכו' היינו שאין צריך שתהיה עמו בבית הספר ממש אבל אה"נ שצריך שתשב באותו חצר כדי שתהא משמרתו וכ"כ הרב בני חיי ז"ל. ועוד אפשר דכוונת מרן היא דבאיש כיון דאשתו עמו בעיר היא משמרתו מלחטא כיון דדרכה להיות תמיד בבית כדאשכחן פרק מציאת האשה גבי רבא שהיה בבית המדרש ובאה לפניו אשה וכו' והלך רבא לביתו ותבע את אשתו וכו' הרי דעל ידה נשמר מן החטא ואין לך משמרתו גדול מזה משא"כ גבי אשה שאין דרך האיש לישב בבית ואם היא תהיה תאבה אינה יכולה לתבוע לבעלה בפה דוכבשה כתיב ועוד שהוא חוץ לבית ואין לו מקום קבוע אלא דלפי דברי רבינו שם משמע דבאשה ליכא גירוי אלא משום יחוד וא"כ צ"ל דהכא היינו טעמא משום שאין הבעל בבית ואפשר שתתפתה בקל. א"נ אפשר דמרן לא נחית אלא לעיקר הגזירה ולנוהג שבעולם ודו"ק:

עזר מקודש אבן העזר סימן כב

ובאיש שאשתו עמו משמע שלא מהני עיר אחת ובעינן עמו דוקא ממש והטעם אולי מצד שלו נקל להתחבאות חוץ לבית מה שאין כן אשה שתולה בירכתי בית דוקא על פי רוב וצלע"ע

בית הבחירה (מאירי) מסכת קידושין דף פ עמוד ב

ומכל מקום אף באשה אחת מותר בזמן שאשתו עמו בבית מפני שאשתו משמרתו

שו"ת מהרש"ם חלק ד סימן קמח

ומ"ש אם אשתו בעיר אם מותר להתייחד עמו כמו דאמרינן דבעלה בעיר אין בידי הוכחה ומסברא אין להקל מדלא נקט הש"ס גם באשתו בעיר. [א"ה גם י"ל דלפי הטעם שאמרו משום דאימת בעלה עלי' ל"ש זאת באיש דאין אימת אשתו עליו כ"כ ולגבה שייך יותר דמירתת מני' שמא יראה ותאסר עליו].

(ד) בפחות מזה חייבים. דהא דלמרו בגמרא [בבא בתרא כה, א] סך המינוקות עשרים וחמשה, היינו לענין שלפנין הזה אין נזק להושיב אחר לסייע לו: (ו) שמדקדק יותר. דשנשחט כיון דעל [בבא בתרא שס, א] פירוש, ולא יפסוק ממנו: (ז) שמביאים בניהם. ברמב"ם [אסורי ביאה כב, ג] סיים הטעם בזה, ומחייבים עמהם. ומשמע דלא מהני כאן אם יש לה בעל צעיר אלא אם כן הוא דר עמה באותו בית דלא אין אסור יחוד. [ו] ורבים מקשים מאי שנא מאיש דמהני אם יש לו אשה צעיר כמו שכתוב בסמוך [סעיף כ]. ונראה לי

כב. מיתמא דרנא שס. רמב"ם שם [הלכה ו] וחביא חסור [עמוד ו]. כב. רמב"ם שם בפרק ב' [הלכה ג] מהא דשקל דור [ס] ספסירא למקטל להסוא מלמד דאקרייה למלמדיו חממה את זכר עמלק [דברים כה, יט] [בקמץ] דכמיז ארור עושה מלאכה ה' רמיה, [בבא בתרא] שם ע"ב: כב. כרז דימי דקנאת סופרים חרבה חממה, שם ע"א [בא"ש שם פ"ב סימן ח].

כה. גס זה כרז דימי דשנשחט כיון דעל על, שם [בא"ש שם סימן ט]. כו. משנה קידושין דף פ"ב ע"א:

כו. גמרא שם: ס. רמב"ם בפרק כ"ב מהלכות אסורי ביאה [הלכה ג] טור בא"ש סימן כב עמוד רע וכן משמע ברמב"ם מלמד מורה ג, ד' ורבי אלעזר שם וכדמפרש שם בגמרא ובידשוטלי [שם פ"ד הלכה יא] משום דאניעאל לן בגמרא אליה:

כת. שם במשנה: כח. גמרא שם: כט. משנה בבא בתרא דף כ' ע"ב וכדמפרש שם בגמרא ריש דף כ"א: ל. מיתמא דרנא יוסף שם ע"ב:

ציונים לרמ"א עם ציונים מהש"ך

ג. נמוקי יוסף פרק לא יחפור [בבא בתרא י, ג ד"ה לא ממשין] כסע עליות דרבינו יונה שם כה, א ד"ה ואמר: ד' הגהות מיימניות פרק ב' דתלמוד תורה [אזכור ג] וחוספות [בבא בתרא כה, א ד"ה סך] ורבינו ירוחם [נמיז ב ס"א ח, א]:

ה. שם בנימוקי יוסף:

(ט) לסייעו בלימודם: הגה [כ"ז א] ואפילו שכרו הקהל מלמד לכל מינוקות סתם הוא מושיב אחר לסייע בעדו והס יתנו לו שכרו. [כ"ה ד] יש אומרים דאם אין צעיר עשרים וחמשה מינוקות י"א אין צני העיר חייבים לשכור להם מלמד [כ"ז ה] [ה] ויש אומרים [ה] דאפילו [ד] נפשות מזה חייבים: היו יותר מארבעים מעמידים שנים:

פז. מוליכין הקמן ממלמד למלמד אחר שהוא מהיר ממנו בין במקרא בין בדרוק במה דברים אמורים בשחיו שניהם בעיר אחת ואין נהר מפסיק ביניהם אבל מעיר לעיר או מצד הנחר לצדו באותה העיר אין מוליכים אותו אלא אם כן היה גשר בנין בריא שאינו ראוי ליפול מהרה:

יז. מלמד תינוקות שמניח תינוקות ויוצא [כ"ח] או שעושה מלאכה אחרת עמהם [כ"ט] או שמתירש בתלמודו הרי זה בכלל ארור עושה מלאכה ה' רמיה [ירמיהו מח, י] לפיכך אין להושיב מלמד אלא בעל יראה מהיר לקרוא ולדקדק: הגה [ל' א] ואין למלמד לנעור בלילה יותר מדאי שלא יהיה עלל ציוס ללמד וכן [ט] לא יתענה או לעזור במאכל ומשמה או לאכול ולשמות יותר מדאי כי כל אלו הדברים גורמים שלא יוכל ללמוד היטב [ל"א] וכל המשנה ידו על התחמנה ומסלקין ליה ושאר דיני מלמד עיין במשפט סימן של"ד [י] ושל"ה [ט]:

יח. [ל"ב] אם יש כאן מלמד שמלמד לתינוקות ובא אחר טוב ממנו [י] מסלקין הראשון מפני השני: יט. אם יש כאן שני מלמדים האחד קורא הרבה ואינו מדקדק עמהם להבינם על נכון והאחר אינו קורא כל כך אלא שמדקדק עמהם להבינם לוקחים אותו [ו] שמדקדק יותר:

כ. יב. [ל"ג] מי שאין לו אשה לא ילמד תינוקות [י] מפני שאמותיהם מביאות בניהם [י] ואין המלמד צריך שתהיה אשתו שרויה עמו בבית הספר אלא היא כביתה והוא מלמד במקומו:

כא. לא תלמד [י] אשה תינוקות [י] מפני אביהם [י] שמביאים בניהם: כב. אחד מבני החצר או מבני מבוי שביקש ליעשות מלמד תינוקות יג אין שכנו יכולים למחות בידו [י] וכן מלמד תינוקות שבא חבירו ופתח בית ללמד תינוקות בצדו כדי שיבואו לו תינוקות אחרים או כדי שיבואו התינוקות שאצל זה לזה אין יכולים למחות בידו שנאמר [ישעיהו מב, כא] ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר:

ערך להם למהרי"ק

סוף סעיף טו [לסייעו בלימודם]. אפילו שכרו הקהל מלמד סתם לכל המינוקות, יכולין להשיב אחר לסייעו והם נותנים לו שכרו: סוף סעיף יו [אל"א בע"י יראה]. עיין טור אורח חיים סימן תקע"א [סעיף ב] ומשן משפט סוף סימן של"ז:

ביאור הגר"א

[כ"ד] [נהג] ואפילו כו. זהו שכתוב [בגמרא שם] ומסייעין כו: [כ"ה] יש אומרים כו. תוספות שם ד"ה סך כו, וכשיטתם פירש הרא"ש הנוכח לעיל [ס"ק כג] דמה שכתוב [בגמרא שם] עשרים וחמשה היינו מכאן ואילך עד ארבעים: [כ"ו] יש אומרים כו. נמוקי יוסף [שם] וכשיטתו דמה שכתוב [גמרא שם] עשרים וחמשה היינו עד עשרים וחמשה, כנוכח לעיל [ס"ק כג]: [כ"ז] [סעיף יו] ס"א מד כו. בבא בתרא ח' ב' דרב כו: [כ"ח] או שעושה כו. כמו שכתוב בתוספתא [בבא מציעא פ"ד הלכה ז] הביאה הרי"ף [מ, א] ורא"ש [סימן מ] בפרק ה' דבבא מציעא, המושיב כו. ועיין בחור"מ סימן קע"ז סעיף י', וכל שכן במלאכת שמים.

הועתק על ידי אוצר החכמה

כלל והוי כאומר פסוק צאמלע הצרכה דהא ונהיט לא מיקרי צרכה אלל כספיים חונן הדעת דהוי צרכה לצטלה פשיטא דחוזר לראש השנתי ואין צוה שום ספק כלל:

(ב) וע"ד שאלתו צ"ל שנקנה צית ומחזירו ונתן אדרתן ועתה חוזר צו הלוקח אם חייב המוכר להחזיר האדרתן והציא ונדרי המים חיים שהוצא צפ"ת ר"ז ס"ק י"ג הנה צאמלע שדריי ונסחצרים וכן בתצתי צמיורי ונ"פ ס"ק י"ג סם אמנם י"ל דגם הוא לא קאנור כן רק צמסחרים הכהוגים דבר הניקח וניד ל"ד אלל צקונה צית צתם אדרתן ל"ה בערצונו ונחול לך ויש להטעים הדבר דהא לדברי הנה"ח לעולם יהי יד המוכר על העליונה שהוא יכול לחזור צו והלוקח לא יכול לחזור צו אך כיון שעכ"פ המוכר ג"כ נמחייב צמי שפרע לא לקתה נודה הדין אלל צקרקע כיון דלדעת כונ"פ לא שייך נוי שפרע צקרקצות ועי צפ"ת חו"נו ס"י ר"ד א"כ לא יתכן לוונר סנהרלה הלוקח על החלטת אדרתן ומסתמא ויהי יד המוכר על העליונה צכל אמנם אם היי המודור צפי על החלטת אדרתן ודאי דיש לפסוק כן, ונ"ש צפ"ת סם סק"ד ונדרי כו"ז ס"י ל"א דצעי קנין לעכ"ד צרור דהנצ"י כתב כן צעודל דיד"י שאנור אם לא יצאו לזנ"פ יהי החוצ דנעיקרל נוחל אלל צכ"ד ערבון לחזירו ודאי א"ל קנין דהא הנתינה גופא קנין הוא דנתן לו אדעתא דהכי שאם יחזור צו יהי שלו וכ"נ מוסתית מונחזר דמייירי צלא קנין:

(ג) ע"ד שאלתו אידות עוגות שאופים עם צי"ס שיש צהם דם עם שאר חלות ציחד וגם אח"כ כשמוציאין עוגות אלו אופים צמקום הראשונות צלי ליצון — הנה נה שאופין ציחד אין חשק דריח פה צפת אינו אקור אמנם נה שאופין אחריו צמקום הזה צלי ליצון אינו נכון כלל, ומ"ס נועלתו דצי"ס הוי כמוס נה צכך הא אין זה צלוע דהא הצי"ס נצלב צעיקה ויש צעין גס למטה צמקום סכגע צתנור ונצלע צתנור ואח"כ כשאופין עוגה כשרה יולא ונהתנור צלי רועצ דצלוע צכלי אף כמוס יולא צלי רועצ כנצורל צי"ד ס"י ק"ה ואם גס צילה מיקרי שגן י"ל דלריך להכשיר כל התנור ומכ"נ לדינא נראה דצי"ס לא מיקרי שגן כלל ואף דיש צו קלת שמוכית כנ"ס צמיורי ונ"פ יו"ד ס"י ק"ה וקנין צליצון צמקום זה לצד כמו צאשו חונן צתנור כנ"ס צמי וצויע הרצ ז"ל ס"י תס"א. אלל צלי ליצון צמקום זה אקור הפת שכתפה אח"כ כ"ק וקלת יס ללד היתר עפ"ד הפ"י פי' לו דצלוע מכווס מכלי דיולא צלי רועצ הוא רק מדרבנן א"כ י"ל דם צי"ס הוי"ל סד"ר ומכ"נ דברי הפ"י ל"ע ואין להקל:

סי י'

לכבוד הרצ החו"צ צמ"ת מו"ה יחיאל מיכל שפערבער כ"י בוויין.

ע"ד שאלתו וז"ל כששולחין לולצים למקום אחר כורכין קציצם קנים של גמי הנקרא טראשעק והם קנים עצים וקשים והקנים הנ"ל מונחים זה אלל זה ומחוצרים ע"י חוט המקשר כל קנה לקנה המונח אלו ובורכין צתובס את הלולצים כדי שלא יתקלקלו על הדרך ואחרי שולקחין את הלולצים

נוקשה אלל המנע קנח הדצוק צקוצין הוי חונן גמור יעיי"ש מכ"נ י"ל דמנע קנח הדצוק מיקרי לח צלה רק הקוצין גופיהו יצט מיקרי והם חונן נוקשה וגם הלום ראיתי צק' יד"י ליו"ד ס"י ק"ט טכ' ג"כ דקוצין הוי נוקשה יעיי"ש:

(ה) מה שכתפק צענין יחוד כשאשתו צעיר אם שייך איסור יחוד וכבר ראו עיניו דברי הצ"ח ס"י כ"צ ס"ק כ"צ סכ' דמדברי הב"נ נראה כן דל"ס איסור יחוד כשאשתו צעיר ולשון הצ"ח נשמע שם דלא פליג עלי' ומכ"נ לע"ג דהא צמסנה קידושין צקופו איתא וצונן שאשתו ענוו יסן ענוהם הרי צזה נקט לשון ענוו דמנע צצית ורק לענין אשה אנור צעלה צעיר אין חוששין משום יחוד וכן הוא לשון הסו"ע שם ומנע דרק באשה דאימת צעלי' עלי' ל"ס יחוד כל שצעלה צעיר אלל לגבי איס צאין אימת אשתו עלי' רק דמנערהו אשתו צזה צעינן ענוו. ואולי י"ל דלעולם לגבי איס נמי ונהני אף שאין אשתו צציתו דמנערהו הצא תיכף לציתה דכל כנודה צת מלך פתימה ואין דרכה לקצצ צשווקים ונמנערהו אף שהוא צעיר ומקרי אשתו ענוו אלל צאיס שדרכו תמיד כל היום צחיץ לצי צזה ומקרי צצלה צעיר ושרי נשום דאימת צעלה עלי' וצאשה כה"ג שהוא באכיות קומר ודרכה תמיד לקצצ צשווקים י"ל דאיסור יחוד לצעלה רק מן הסהם צאשה כיון שדרכה לצא לציתה תמיד מיקרי אשתו ענוו וכן מורה לשון הכ"נ:

(ו) וע"ד אשר נהקשה צהצנה דברי הסו"ע א"ח ס"י תרי"ח סעי' א' דרופא אנור לריך שאפשר שיכבד עלי' חוליו וא"כ היינו דינא דרופא אנור א"י שהציא שם צקעי ה' ומקורו מהירושלמי. ולעכ"ד דרופא אנור לריך היינו שצדור לו שטוב לפניו לאכול כי האכילה טוב לחולי הזה ואפשר באם לא יאכל יכבד עלי' החולי ודינא דירושלמי היינו שא"י כלל אם טוב לפניו לאכול שאפשר שלחולי זאת יאכל ולא יאכל שמים:

(ז) ע"ד קושית הגאון מהרש"ק ז"ל צח"ס ס"י תרי"ח כיון דרופא א' אנור לריך וא' אנור אינו לריך הוי ספק והחולה אנור א"ל יכריע ודאי של החולי את הספק צעדות. לא אדע נה קשיא ל"י דהא גס צדיני ממונות אשכחן דכוותי צא"י אם נתחייצתי פעור מלשלם אף דנולה טוען צרי והוא שמה ואם המולה מציא צי עדים דחייב לו והלזה הציא ע"א שפעור אין דצרי של אחד כלום ולא מנעם דאוקי חד כנגד חד והשני מכריע הספק אלל דצרי של אחד צמקום שנים לאו כלום הוא וה"כ לענין צקיאות כן הוא ואין הס' ת"י לעיין צו:

(א) וע"ד ספיקו צטעה צתתימת צרכה דהאל הקדוש וקיים חונן הדעת אם לריך לחזור לראש פשוט דלריך לחזור לראש השנתי וזה כוונת המג"א שחתם צצרכה צו מעין צרכה אחרת היינו שחתם צחונן הדעת וכיולא וגם צצו"ע הרצ ז"ל ס"י קי"ד צמי"נ אין ע"ז ס' ר"ט סעי' צי' והיינו דשם איתא צה"י לריך לקיים צפה"ג וקיים שהנ"צ יעיי"ש ול"ד להא דכהצ הריעצ"א צתעכית דאם טעה צצרכה דאמה גצור וכבר אמר צרוך אמה ה' וקיים למדנו מוקיד ויחזור לראש הצרכה ואינו חוזר לראש השנתי כנ"ס צמיי"א כלל כי ס' ח' דשם כיון דלמדנו מוקיד פקוק הו"ל כלל קיים הצרכה